

**Συζήτηση κλεισίματος του Συνεδρίου
Μεγάλη Αίθουσα του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.**

**Προεδρείο: Καθηγητής Δ.Ρόκος, Καθηγητής Δ.-Δ.Μπαλοδήμος,
Αν.Καθηγητής Δ.Καλιαμπάκος**

Δ.Ρόκος: Καλωσορίσατε στην τελευταία συνεδρίαση που είναι κοινή και των δύο Συνεδριακών Χώρων, του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και του Συνεδριακού Κέντρου Μετσόβου και των δύο συλλογικοτήτων συναδέλφων οι οποίοι ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους παρακολούθησαν, οι μεν τις Συνεδριάσεις στο Διάσελο και οι δε τις Συνεδριάσεις εδώ. Σκεφτήκαμε με τους συναδέλφους μου τον Δ.Καλιαμπάκο και τον Δ.Μπαλοδήμο, αφού είχαμε παρακαλέσει τις συναδέλφους Α.Λυδάκη και Ε.Δημοπούλου να κρατήσουν τα κατά τη γνώμη τους κύρια σημεία για να γίνει πραγματικά διάλογος στρογγυλής τράπεζας σήμερα, να αντιμετωπίσουμε και ένα θέμα το οποίο ήταν όντως μειονέκτημα της διοργάνωσης. Ότι δεν μπορέσαμε, δηλαδή, όλοι να τα παρακολουθήσουμε όλα, λόγω του μεγάλου όγκου εισηγήσεων οι οποίες εγκρίθηκαν από την Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου να παρουσιασθούν. Θυμίζω ότι οι εισηγήσεις αναφερόταν στην πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική, διάσταση της παιδείας της έρευνας και της τεχνολογίας και της σχέση τους με την ανάπτυξη, είχαμε ακόμη την Ημερίδα "Πολιτισμός και Ανάπτυξη", με κύριες συμβολές από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και είχαμε και το Forum των νέων ερευνητών οι οποίοι με τους δασκάλους τους, σύμφωνα με τις αρχές του θεσμού των ανά τριετία Διεπιστημονικών Συνεδρίων μας, παρουσίασαν τις πρώτες τους εργασίες. Σκεφτήκαμε λοιπόν να παρακαλέσουμε την Α.Λυδάκη και την Ε.Δημοπούλου οι οποίες θα έρθουν με τη σειρά αμέσως στο βήμα, να διαβάσουν τις προσκεκλημένες συμβολές τους έτσι ώστε να γίνουμε κοινωνοί και οι "επάνω" του τι ελέχθη "κάτω" και οι "κάτω" του τι ελέχθη εδώ. Αμέσως μετά μπορούμε να αποφασίσουμε τα θέματα τα οποία θα συζητήσουμε όλοι μαζί.

Α.Λυδάκη: Εχω αναλάβει να συνοψίσω τις εργασίες οι οποίες παρουσιάστηκαν "κάτω", στο Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου και προερχόταν οι περισσότερες από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το forum των νέων επιστημόνων. Ο Δ. Πατέλης μας είπε ότι ο άνθρωπος προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες του επενεργεί εργασιακά πάνω στη φύση με αποτέλεσμα και την αλλαγή του ψυχισμού και του ίδιου. Αναλυτικότερα μας είπε ότι μια επαλαμβανόμενη εργασία με στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους και την εμπορευματοποίηση βασίζεται στον ψυχαναγκασμό και αφήνει το υποκείμενο φτωχό, χωρίς την αίσθηση της αυτοπραγμάτωσης. Αντίθετα η εναλλασσόμενη εργασία η οποία απαιτεί τη γόνιμη εμπλοκή του υποκειμένου καλύπτει εσωτερικές ανάγκες, ευνοεί την εξέλιξη και τον εμπλουτισμό των ήδη κερτημένων γνώσεων και συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου. Η Ε.Παναγιωτάτου επισήμανε ότι ο ξύλινος αναπτυξιακός λόγος και ο σχεδιασμός και η χρηματοδότηση προγραμμάτων από την Ευρώπη δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τις ιδιαιτερότητες του χώρου. Απαιτείται η διαμόρφωση μιας νέας ερευνητικής κουλτούρας η οποία θα προσεγγίσει τον πολιτισμό σε σχέση με το οικονομικό γίνεσθαι και θα επικεντρώνεται στο πως οι ίδιοι οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται το χώρο. Οι γενικές κανονιστικές λύσεις θα χρησιμοποιούνται απλώς για την κατανόηση του ειδικού και σ' αυτό θα είναι σημαντικός ο ρόλος του Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Ο Δ.Ρόκος στην Εναρκτήρια Συνεδρίαση στο Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου μίλησε: πρώτα για το Δημόσιο Πανεπιστήμιο, για την άρση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και την ελεύθερη πρόσβαση στην γνώση. Για την ανάγκη ποιοτικής αναβάθμισης της εκπαίδευσης ως Παιδείας, Μόρφωσης και Πολιτισμού.

Για το ότι χρειάζεται ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ατόμου και όχι μονομερής και μονοδιάστατα εξειδικευμένη. Οι χρηματοδοτήσεις της έρευνας και τα προγράμματα τα οποία επιβάλλονται τελικά "έξωθεν", δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τις πολιτισμικές, κοινωνικές, οικονομικές συνθήκες και τις πραγματικές ανάγκες μιας χώρας, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού της και την επιβολή ενός ακραίου ωφελιμισμού και οικονομισμού. Τα ΜΜΕ επιβάλλουν ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής, το δυτικό και τείνουν να κατασκευάσουν μ' αυτό τον τρόπο υποκείμενα χωρίς κριτική σκέψη. Οι περίφημες "βιώσιμες" και "αιεφόροι" μορφές ανάπτυξης υποκρύπτουν τον εργαλειακό λόγο και την ασυδοσία της αγοράς. Λύση μία, η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη η οποία θα σέβεται τον άνθρωπο και τη φύση. Ο Α.Μπενάτσης μέσα από κείμενα Ηπειρωτών ποιητών παρουσιάζει το "γενέθλιο στόχο". Αναχωρώντας από την πραγματικότητα και τις συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες, ο δημιουργός μετασχηματίζει τα δεδομένα και τους δίνει την ποιητική διάσταση. Ο Β.Πολυχρονόπουλος μας είπε ότι ο άνθρωπος του θαυμαστού καινούργιου κόσμου δεν είναι ευτυχισμένος. Ζει σε περιορισμό και ο απόλυτος προγραμματισμός δεν αφήνει περιθώρια δημιουργίας και δοκιμασίας των δυνάμεων του. Ο Δ.Παπαϊωάννου τόνισε ότι η αγωνία για την μοίρα του ανθρώπου, σε ένα κόσμο σκληρό και σε ένα πολιτισμό που βρίσκεται σε κρίση, μεταπλάθεται και παρουσιάζεται στην ποίηση του Μίλτου Σταχτούρη. Ο Β.Λέτσιος διερεύνησε τη λογοτεχνική πλευρά του πολιτικού Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα η οποία συνήθως αποσιωπάται. Εν τούτοις η μελέτη της μας δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα η οποία φωτίζει και την πολιτική του δράση, τη σχέση του με τον τόπο και την ιδεολογία του. Από την ομάδα του συναδέλφου Ερ.Καψωμένου, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές Αν.Γιαννίκου, Σ.Μπαλτζής, Δ.Παπαϊωάννου, Β.Παπαστεφάνου, Χρ.Πετρωτού, Β.Ρίζου μίλησαν για το διεπιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα "Αρχείο Νεοελλήνων Συγγραφέων". Στόχος τους ήταν η δημιουργία βάσης δεδομένων η οποία θα συγκροτηθεί με αξιοποίηση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και θα συγκεντρώνει το σύνολο των έργων σημαντικών νεοελλήνων ποιητών. Αναλυτικότερα, ποιοτικά δεδομένα μετατρέπονται σε δεδομένα ποσοτικής μορφής και με γλωσσική στατιστική δημιουργούνται λυματικοί πίνακες, πίνακες συμφραζομένων, γραφικές παραστάσεις και αλγόριθμοι ιδιαίτερα χρήσιμοι στην ανάλυση των κειμένων. Επίσης η ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Π.Γκότση Κ.Χαλιάσου, Α.Μάντζιος Χρ.Πένητας, με επίβλεψη του συναδέλφου Ερ.Καψωμένου παρουσίασαν το έργο του Σολωμού σε Cd Rom, με χρήση πολυμέσων. Το έργο αποτελείται από 3 μέρη. Βίος, έργο, ποιητική. Το πρώτο μέρος παρουσιάστηκε σε βίντεο, σε μία πρωτότυπη -θα 'λεγα- σκηνοθετική σύλληψη, με σκηνές από το γύρισμα μιας σχετικής με τη ζωή του Σολωμού ταινίας και ντόπιους τραγουδιστές οι οποίοι μελοποιούν οι ίδιοι την ποίηση του Σολωμού. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται το έργο του Σολωμού και στο τρίτο ο χρήστης του προγράμματος μπορεί να παίξει κατά κάποιο τρόπο και να δημιουργήσει κάτι καινούργιο μέσα από το έργο του Σολωμού. Η Α.Μπενάτση διερεύνησε την επίδραση του γενέθλιου τόπου και των ευρωπαϊκών ρευμάτων στην ζωγραφική των Καζάκου και Μόραλη. Στον πρώτο που έζησε περισσότερα χρόνια στην Ήπειρο είναι εμφανείς οι επιδράσεις αυτές. Ο Α.Μάντζιος μέσα από το διάλογο ζωγραφικής - γλυπτικής του Κυριάκου Ρόκου με τον ποιητικό λόγο του Σαχτούρη ανέδειξε τον τρόπο με τον οποίο βλέπει τον κόσμο ο πρώτος. Το έργο του Κ.Ρόκου απεικονίζει τον σύγχρονο χωρίς πρόσωπο άνθρωπο, ο οποίος καθυποταγμένος στον τεχνοκρατούμενο πολιτισμό νοσταλγεί τη χαμένη ενότητα. Η Αν.Γιαννίκου μας μίλησε για τη θεατρική συντροφιά του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η δράση της μας δείχνει το ρόλο τον οποίο μπορεί να παίξει το Πανεπιστήμιο, παρέχοντας όχι μόνο εξειδικευμένες γνώσεις αλλά και

πνευματική καλλιέργεια, συνέχοντας τους φοιτητές σε πολιτισμικές δραστηριότητες. Οι Π.Ρούνη, Θ.Κόκλα, Π.Κατσακιώρη και Υ.Ρουιγιάτ με την εργασία τους κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι σε σύγκριση με άλλες χώρες στη Ελλάδα έχουμε ένα σταδιακά αυξανόμενο ποσοστό φοιτητριών στα Πολυτεχνεία. Παρά ταύτα όμως οι φοιτήτριες δεν έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Οι μεταπτυχιακές φοιτήτριες Αικ.Θεοδωράκη και Β.Δεληγιάννη-Κουϊμτζή τόνισαν ότι από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήδη τα παιδιά δέχονται επιδράσεις των δασκάλων οι οποίοι πιστεύουν ότι τα μαθηματικά είναι για τα αγόρια και τα γλωσσικά μαθήματα για τα κορίτσια. Έτσι, σχεδόν απ' την αρχή προδιαγράφεται η μετέπειτα πορεία τους. Οι Γ.Μπελογιάννης, Φ.Κουγιουμουτζάκη και Α.Καλαματιανού παρουσίασαν διαχρονικά τη συμμετοχή του φύλου σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η ανισότητα η οποία υπήρχε στην δυνατότητα πρόσβασης των γυναικών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, έχει πλέον αρθεί. Ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η συμμετοχή των γυναικών υπερβαίνει την αντίστοιχη των αγοριών. Η Ευρ.Παπαδημητρίου με βάση τα δεδομένα εμπειρικής ποσοτικής έρευνας σε μαθητές λυκείων και ΤΕΕ του Νομού Ροδόπης διαπίστωσαν την ύπαρξη θετικών περιβαλλοντικών στάσεων στους μαθητές οι οποίες όμως δεν συνοδεύονται από ανάλογα θετική περιβαλλοντική συμπεριφορά. Οι Κ.Χατζηϊωαννίδης και Θ.Φιλιππάκης με βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία και την ανακαλυπτική μέθοδο του Μπρούνερ, οδηγούν τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να μαθαίνουν να διενεργούν μικροέρευνες και να ανακαλύπτουν μόνοι τους. Με δικές τους κατασκευές μελέτησαν τη φωτοχημική ρύπανση και τη χημική αντίδραση σε μία κυψέλη καυσίμου. Οι Δ.Μαράντη και Αγγ.-Β.Σιδέρη αναφέρθηκαν σε παρεμβάσεις σε 4 δημόσιους χώρους του χωριού Πεδινή, στην περιοχή Ιωαννίνων και επικεντρώθηκαν στην αναδιαμόρφωση της πλατείας, στην εγκαταλειμμένη παιδική χαρά, σε ένα υπαίθριο χώρο άθλησης και σε μία κοιλότητα υποδοχής υδάτων που μπορεί να γίνει αναψυκτήριο. Πρόκειται για χώρους που παρά την μετάβαση από το παραδοσιακό στο μοντέρνο παραμένουν σημεία αναφοράς για τους κατοίκους. Οι Ι.Κωλέτσης και Ι.Πνευματικός διερεύνησαν την ανεμολογική κατάσταση της χώρας η οποία ευνοεί την αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας. Η αποτύπωση του αιολικού δυναμικού στην περιοχή της Ζίτσας κατέληξε ότι αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών μικρών γεωργικών και κτηνοτροφικών μονάδων. Οι Ελλ.Άγκαρη, Κ.Μωραϊτης και Β.Τσούρας υποστήριξαν ότι γύρω από τη λίμνη Παμβώτιδα μπορούν να γίνουν ουσιαστικές παρεμβάσεις. Πλατεία, χώροι πρασίνου, χώροι αναψυχής, κέντρο κωπηλασίας κ.λπ. Προϋποτίθεται ο σεβασμός στο περιβάλλον και η ευαισθητοποίηση των κατοίκων. Η Ε.Παπαλιούρα παρουσίασε την εμπειρία της Βαρκελώνης η οποία καταδεικνύει ότι μπορεί να γίνει ανάκτηση κακοποιημένων αστικών και περιαστιακών τοπίων. Η μελέτη της συλλογικής χρήσης του χώρου, η ιστορία και η κατανόηση τοπίου μαζί με τη ενεργοποίηση σχετικών μηχανισμών μπορούν να δώσουν θετικά αποτελέσματα. Ο Κ.Ντάφλος στην έρευνά του απέδειξε ότι η εγκατάσταση CIBO 05 διευκολύνει την ανθρώπινη παρουσία σε δράσεις αναμίξεων σωμάτων με τους ήχους οι οποίοι παράγονται στις συνθήκες ενός αλληλεπιδραστικού περιβάλλοντος. Οι διαλογικές δράσεις αποτυπώνονται σε αναλογικούς υλικούς φορείς ως επιφάνειες ιχνών υλοποιώντας κωδικογράφημα ή χάρτες που συναρτώνται με τον πραγματικό χώρο. Οι Α.Καβαδία, Δ.Βαγενάς, Σ.Παύλου και Γ.Αγγελής με χημειοστάτη και με τη βοήθεια μαθηματικού προτύπου μελέτησαν τη δυναμική ενός αζωτοδεσμευτικού πληθυσμού σε ανταγωνιστικό και θηρευτικό περιβάλλον και διαπιστώθηκαν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορεί να επιβιώσει. Ο Π.Μήλας παρουσίασε τη μελέτη και χαρτογράφηση των μεταβολών της στάθμης της θάλασσας (του μεσογειακού παλιρροιακού μοντέλου). Οι Σ.Ριζοπούλου, Δ.Άγγελος, Α.Αργυρόπουλος, Κ.Λέτσιος, Δ.Γκίκας, Σ.Οικονόμου, Ε.Αντύπα,

Φ.Κολίσης, Κ.Φωτάκης, Κ.Μεθενίτης, Σ.Κοϊνης και Ε.Μελετίου-Χρήστου παρουσίασαν την έρευνά τους για τους βιοαισθητήρες χρώματος. Εξέτασαν την κατανομή των χρωστικών σε άνθη μεσογειακών φυτών. Τα διαφορετικά χρώματα στα άνθη τα δίνουν οι διαφορετικές πτυχώσεις της επιφάνειας τους. Οι Β.Ρόκου, Κ.Κοντοπανάγου, Γ.Κιτσάκη και Κ.Βάτσιος πραγματοποίησαν στερεοσκοπική ανάλυση των μεταξωτών υφασμάτων της γυναικείας ενδυμασίας του πανεπιστημιακού μουσείου. Η απεικόνιση της τεχνικής και η χρονολόγηση του υφάσματος, συγκροτούν την ιστορία του υφάσματος η οποία συμβάλλει στην έρευνα για τα δίκτυα επικοινωνίας και τις σχέσεις των ανθρώπων. Ο Φ.Δασούλας ασχολήθηκε με το νεροπρίονο το οποίο εμφανίστηκε στα δάση της Πίνδου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, επέφερε αλματώδη ανάπτυξη στην υλοτομική παραγωγή και αποτέλεσε την απαρχή εκμηχάνισης της παραγωγικής διαδικασίας και της δημιουργίας υδροκίνητων ξυλουργικών μονάδων. Η Ευγ.Τούση με το παράδειγμα της Νίκαιας επιχείρησε να καταδείξει την αμφίδρομη σχέση ανθρώπου και χώρου. Οι χωρικές διαφοροποιήσεις στις συνθήκες στέγασης εκεί αποτελούν προϊόν κοινωνικών μετασχηματισμών και η μελέτη τους συμβάλλει στο χωρικό σχεδιασμό και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Οι Κ.Μπουλογιάννης, Ι.Σωτηροπούλου και Σπ.Τσουκαντάς υποστήριξαν ότι η οικολογική δόμηση έχει τη δυνατότητα να εφαρμοστεί σε νέες αλλά και σε υφιστάμενες κατασκευές. Το παράδειγμα εφαρμογής της σε ένα προκατασκευασμένο εκπαιδευτήριο πιστοποιεί αυτή την δυνατότητα. Ο Λ.Γάτσης διερεύνησε τους τρόπους με τους οποίους η προστασία, η διαχείριση και η ανάδειξη του οικοσυστήματος της λίμνης Παμβώτιδας είναι δυνατό να συμβάλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ομώνυμου δήμου και της ευρύτερης περιοχής του λεκανοπεδίου Ιωαννίνων. Οι Π.Καρανικόλας, Μ.Βασσάλος, Ν.Μαρτίνος και Κ.Τσιμπούκας πραγματοποίησαν εκτεταμένη επιτόπια έρευνα για την εξακρίβωση των πολυλειτουργικών χαρακτηριστικών της γεωργίας στο πλαίσιο των προοπτικών οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των αγροτικών νοικοκυριών. Υποστήριξαν ότι μπορεί να υπάρξει αντιστροφή της φθίνουσας πορείας της τοπικής γεωργίας και επανασύνδεσή της με την αυξανόμενη δυναμική της τοπικής οικονομίας μέσα από τον επαναπροσδιορισμό του προτύπου ανάπτυξης της περιοχής.

Δ.Ρόκος: Αγαπητή συνάδελφε Άννα Λυδάκη σε ευχαριστούμε από καρδιάς γιατί επισήμανες τα καίρια σημεία από όλες τις εισηγήσεις που άκουσες. Παρακαλώ τώρα να έρθει στο βήμα η συνάδελφος Έφη Δημοπούλου για τα κύρια σημεία τα οποία εντόπισε στις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν εδώ στη Μεγάλη Αίθουσα του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. Υπάρχει και κάτι πολύ ενδιαφέρον. Για τις εισηγήσεις του Δ.Πατέλη υπάρχει και δεύτερη ανάγνωση η οποία δείχνει με ποιο τρόπο προσλαμβάνει ο καθένας πλουραλιστικά το τι ακούγεται στο Συνέδριό μας

Ε.Δημοπούλου: Η επιλογή από εμένα έγινε με μια άλλη προσέγγιση. Επιλέχθηκαν τα σημεία που θεωρήθηκαν βασικά ώστε να τροφοδοτήσουν μια συζήτηση και χωρίστηκαν σε 6 θεματικές ενότητες. Δεν θα αναφερθώ στους εισηγητές και στις εισηγήσεις γιατί μπορείτε και από τις περιλήψεις να έχετε μια πληρέστερη εικόνα. Η πρώτη ενότητα αφορά στην παιδεία στην έρευνα και την τεχνολογία σε σχέση με τη δομή και την ανάπτυξη της κοινωνίας. Πρώτο σημείο είναι η ανάδειξη αλληλοσυσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων των επιπέδων και κατευθύνσεων της παιδείας, της έρευνας και της τεχνολογίας ως προϊόντων της εργασιακής επενέργειας του ανθρώπου στη φύση. Ένα δεύτερο σημείο που θεώρησα αξιόλογο είναι ο μετασχηματισμός της εργασίας ως επιστημονική δραστηριότητα ή και προϊόν πειθαναγκασμού σε καθολική δραστηριότητα μέσα από την σύνθετη αυτοματοποίηση του συνόλου της κοινωνικής παραγωγής. Τρίτον, η ανάπτυξη

επιστημονικής δραστηριότητας εντός εμπορευματοποιημένων διαδικασιών με αξιοποίηση κεκτημένων, οδηγεί σε στρέβλωση της επιστημονικής έρευνας για την προώθηση της δεσπόζουσας κοινωνικής ζήτησης. Σε μία δεύτερη θεματική ενότητα που αφορά στο Πανεπιστήμιο, τονίσθηκε ότι το Πανεπιστήμιο αποτελεί πεδίο έρευνας, συνειδητοποίησης και αγώνα μέσα στις ιδιοτυπίες της κοινωνίας. Φάνηκε η αναγκαιότητα διαμόρφωσης μιας εθνικής, ερευνητικής και εκπαιδευτικής πολιτικής και αναδείχθηκε η σημασία του ρόλου του Πανεπιστημίου, της συνεργασίας των φορέων του και της συνεχούς κρατικής επιχορήγησης.

Υποστηρίχθηκε ότι ο ρόλος των Πανεπιστημίων είναι θεμελιώδους σημασίας για χάραξη στρατηγικής έρευνας, για να μην «τρέχουμε πίσω» από τα προγράμματα. Συζητήθηκαν διεξοδικά τα προβλήματα χρηματοδότησης, τα δίκτυα αριστείας και η αξιολόγηση των ΑΕΙ. Προτάθηκαν τεκμηριωμένα εναλλακτικές θετικές διεξοδοί για την Ελλάδα, μια άλλη ολιστική και διεπιστημονική ερευνητική κουλτούρα, και ουσιαστική εκπαίδευση ως παιδεία, μόρφωση και πολιτισμός με άλλη νοοτροπία. Όχι μόνο δεξιότητες, αλλά και όραμα για ένα καλύτερο αύριο σ' ένα καλύτερο και ειρηνικό κόσμο. Υποστηρίχθηκαν με επιχειρήματα νέοι θεσμοί έρευνας, για να υπάρχουν δημοκρατικοί δίαυλοι επικοινωνίας των ιδεών, των εμπειριών και των οραμάτων. Διαπιστώθηκε η ουσιαστική δυσκολία σύνθεσης της σημερινής πραγματικότητας με το όραμα για ένα νέο Πανεπιστήμιο μέσα από τις γνωστές και γενικά αποδεκτές αντιφάσεις της. Νέο Πανεπιστήμιο με μια νέα συγκρότηση της κοινωνίας. Το νέο διαφορετικό Πανεπιστήμιο είναι μια περιπέτεια και θα πρέπει να συνταιριάζει: Πτυχία για δουλειά, επιθετική σύνδεσή του με την παραγωγή, κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων του ενώ θα έχει ως πυρήνα τη μόρφωση ως αυταξία. Στον σύγχρονο κόσμο στον οποίο δεσπόζουν οι αγορές, το κεφάλαιο καθορίζει και χειραγωγεί το Πανεπιστήμιο. Επιχειρηματικό Πανεπιστήμιο και Ακαδημαϊκός καπιταλισμός είναι οι "αξίες" του. Κανένα όμως σύγχρονο σύστημα το οποίο θα αξιοποιεί την τελευταία λέξη της τεχνολογίας δεν θα μπορεί να υποκαταστήσει την αμεσότητα της δημιουργικής αλληλεπίδρασης διδάσκοντα-διδασκόμενου σε συνθήκες ελευθερίας της έρευνας και της διδασκαλίας. Υποστηρίχθηκε ότι οι πρόσφατες θεσμικές παρεμβάσεις στα Πανεπιστήμια οδηγούν σε έντονη διαφοροποίησή τους, που προκύπτει και από τα μεγέθη και τις ποιότητές τους. Η μαζική διεύρυνσή τους, η μείωση της χρηματοδότησης, η εμπύχωση των φοιτητών ως "πελατών" τους, η ανατροπή ισορροπιών, ο νέος διευθυντικός έλεγχός τους και η περίπου επαγγελματική "αυτονομία" των διδασκόντων, αν ισχύσουν, θα μεταλλάξουν τα ΑΕΙ σε εμπορευματικά κέντρα παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Διερευνήθηκαν οι αναπτυξιακές επιδράσεις του Πανεπιστημίου στις τοπικές κοινωνίες, με χρήση συμβατικής οικονομικής θεωρίας με μια μελέτης περίπτωσης στην οποία εξετάσθηκε το τι παράγει για την ευρύτερη περιφέρειά του και ποια πολιτική πρέπει να υιοθετηθεί για τη στήριξή του.

Για το μεγάλο θέμα της αξιολόγησης των Πανεπιστημίων υποστηρίχθηκε ότι τα ποιοτικά κριτήρια δύσκολα καθορίζονται ενώ τα ποσοτικά (δείκτες, στοιχεία οικονομικά, διεκπεραίωση κ.λπ.), οδηγούν αντικειμενικά σε άνιση μεταχείριση. Προτάθηκε η εισαγωγή κριτηρίων σε σχέση με την συγκεκριμένη πραγματικότητα στην οποία λειτουργούν τα Πανεπιστήμια. Ποιοτικά ποσά ή ποσοτική ποιότητα συνάγονται από το συνολικό έργο ανά Τομέα και ο επιμερισμός τους θα πρέπει να αναφέρεται στα πεδία των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, στις βιβλιοθήκες κ.λπ. . Η έννοια της «ποιότητας» συσχετίσθηκε με τη μείωση της χρηματοδότησης και τονίσθηκε ότι έχουμε όλοι ευθύνη για την σημερινή κατάσταση των ΑΕΙ. Στη συνέχεια συζητήθηκε διεξοδικά η ιδιωτικοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Υποστηρίχθηκε με ουσιαστικά επιχειρήματα ότι η δεσμευμένη έρευνα,

οδηγεί σε καθυστέρηση της επιστήμης αλλά και της τεχνολογίας και η συνεχώς αυξανόμενη ιδιωτικοποίηση της έρευνας, οδηγεί τα Πανεπιστήμια στη λογική της πατέντας. Η προστασία της με τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων και την κατοχύρωση των συμφερόντων των πολυεθνικών επιχειρήσεων επηρεάζει αναπόδραστα και την όλο και περισσότερο ιδιωτικοποιούμενη έρευνα ακόμη και στα δημόσια πανεπιστήμια.

Στο πεδίο των πολυδιάστατων σχέσεων του χώρου με τον πολιτισμό διερευνήθηκε το κοινωνικό περιεχόμενο και η ολιστική αντίληψη του χώρου με μια καλειδοσκοπική προσέγγιση στο αληθινό «γίνεσθαι». Συζητήθηκαν οι κοινωνίες με προτεραιότητες χώρου, χρόνου ή ενιαίου χωροχρόνου, διερευνήθηκαν οι ορίζουσες οι οποίες καθορίζουν τη μετάβαση από τον ένα πολιτισμό στον άλλο και ειδικολογήθηκαν οι κοινωνίες της εντοπιότητας. Τέλος συζητήθηκαν πολλές εισηγήσεις με αντικείμενο την ανάπτυξη ειδικών μεθόδων και εφαρμογών σε διάφορα επιστημονικά πεδία και τις τεχνολογικές εξελίξεις σε νέες περιοχές έρευνας και εκπαίδευσης. Τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, τα πολυμέσα στην τέχνη, η ψηφιακή τεχνολογία, ο συνδυασμός φιλοσοφίας, τέχνης και επιστήμης μέσα στο σύγχρονο πολυδιάστατο κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό περιβάλλον αποτέλεσαν αντικείμενο πολλών συμβολών με διεπιστημονικό και ολιστικό χαρακτήρα.

Δ.Ρόκος: Ευχαριστούμε πολύ τη συνάδελφο Εφη Δημοπούλου για τη βοήθειά της. Προτείνω λοιπόν ο καθένας να παίρνει το λόγο απολύτως ισοτίμως, και να επιλέγει το μείζον θέμα στο οποίο θέλει να ακούσει και γνώμες άλλων. Σε αυτή τη διαδικασία μπορούμε κι εμείς να έχουμε άποψη. Ξεκινάμε. Ποιος θέλει πρώτος το λόγο και επί ποίου θέματος θέλει είτε να ενισχύσει μια άποψη η οποία ακούστηκε ή να αντιπαρατεθεί με μία άποψη και με ποια επιχειρήματα. Ο κ. Πατέλης.

Δ.Πατέλης: Υπάρχουν πράγματι πολλά σημεία στα οποία διαπιστώσαμε κοινούς τόπους στη διάρκεια αυτού του Συνεδρίου. Αν όχι πλήρως ως προς τις προσεγγίσεις και τη μεθοδολογία μας, αλλά ως προς τις ανησυχίες και τις θεματικές περιοχές που αλληλοδιαπλέκονται, αλλοεπικαλύπτονται ή ταυτίζονται. Κι αυτό είναι ιδιαίτερα ευχάριστο. Πραγματικά ήταν από τα ισχυρότερα σημεία του Συνεδρίου. Σπάνια βρίσκεις κατά την ταπεινή μου άποψη Συνέδριο στο οποίο είχαμε την δυνατότητα τέτοιου τύπου επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων. Εγώ θα διέκρινα μια κοινή ανησυχία που υπάρχει για τα τεκταινόμενα στην παιδεία η οποία δεν αρκείται πλέον στην διαμαρτυρία και τον αρνητισμό, ο οποίος, όπως μας έδειξε πολύ καλά στην εισήγηση του και ο Δημήτρης Ρόκος έχει πολύ κοντά ποδάρια και εννοώ ιδιαίτερα την αναγκαιότητα σε επιστημονική βάση πλέον, προσδιορισμού, στρατηγικής και τακτικής. Με την έννοια ότι πρέπει να αποτιμήσουμε ποια είναι η θέση της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογίας στην σύγχρονη κοινωνία, τι ρόλο παίζει σε όλα αυτά η παιδεία και το Πανεπιστήμιο και παραπέρα τι πρέπει να προτάξουμε από την άποψη του τι επιστήμη αναζητούμε, τι επιστήμονα ως υποκείμενο - κοινωνικό υποκείμενο- και τι Πανεπιστήμιο, σε αυτήν την κοινωνία που με τον τρόπο μας ο καθένας οραματίζεται. Από αυτή την άποψη πιστεύω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό να δούμε τις νέες επεξεργασίες που προκύπτουν από αρκετά σύγχρονες θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις οι οποίες εδράζονται μεν στο κεκτημένο της επιστήμης, της μέχρι τώρα, αλλά δεν αρκούνται σε αυτά τα οποία φέρουν το στίγμα των ιστορικών περιορισμών της εποχής τους. Τα όσα πραγματικά εμβριθή, και εξαιρετικά υψηλού θεωρητικού επιπέδου μας έχει κληροδοτήσει ο θεωρητικός μαρξισμός που είδα ότι είναι κοινός τόπος σε πολλές προσεγγίσεις. Τις νέες πλευρές, τις νέες πτυχές, τα νέα φαινόμενα, οφείλουμε να προσδιορίσουμε, για να μη αφεθούν σε αυθόρμητες ή αγοραίες προσεγγίσεις. Οφείλουμε δηλαδή να αναδείξουμε νέες πτυχές του κοινωνικού γίνεσθαι, την αντιφατικότητα αυτού του κοινωνικού

γίνεσθαι και τις προοπτικές που διανοίγει αυτή η αντιφατικότητα. Διότι επιτρέψτε μου να επισημάνω, έχει δείξει τους περιορισμούς της μια προσέγγιση που αρκείται σε μία αρνητική, μεμψίμοιρη θα έλεγα, κριτική των «αρνητικών» πλευρών της κυρίαρχης τάξης πραγμάτων και δεν έχει να προτάξει κάτι συγκεκριμένο από την άποψη του θετικού προσδιορισμού των -επιτρέψτε μου την έκφραση- νομοτελειακών προοπτικών της ανθρωπότητας. Από αυτή την άποψη νομίζω ότι κάποιες θεματικές που έχουν να κάνουν με τη θέση και το ρόλο της επιστήμης, της τεχνολογίας και το χαρακτήρα της δραστηριότητας του επιστήμονα, αυτού που αποκάλεσα εγώ καθολική δραστηριότητα, (παρακολουθώντας εδώ τις επεξεργασίες του Μαρξ και αναπτύσσοντας τες με τα σημερινά κριτήρια), νομίζω ανοίγουν ένα πολύ σημαντικό δρόμο για την περαιτέρω ανάπτυξη της έρευνας σε αυτή τη κατεύθυνση. Επίσης όσον αφορά στις νέες τεχνολογίες και τις προοπτικές τους, εδώ έχουν αναδειχθεί και στο πλαίσιο αυτού του Συνεδρίου έχουν σκιαγραφηθεί θα έλεγα, κάποια ερευνητικά προγράμματα για το μέλλον τα οποία συμπεριλαμβάνουν τις χειραφετητικές δυνατότητες που περικλείουν αυτές οι νέες τεχνολογίες, ιδιαίτερα με τη μορφή της πληροφορικής και των ηλεκτρονικών υπολογιστών που μας απασχόλησαν εδώ. Υπάρχουν όμως και άλλες πλευρές των νέων τεχνολογιών που συνδέονται με τις βιοτεχνολογίες και την προοπτική βιολογικοποίησης της παραγωγής που δεν μας απασχόλησαν εδώ. Είναι πολύ ενδιαφέρουσες πτυχές οι οποίες –αν θέλετε- είναι απώτερη προοπτική της ανάπτυξης της τεχνολογίας. Επιπλέον πρέπει να δούμε ότι αυτή η προοπτική δεν συνδέεται αμιγώς με μία ανάπτυξη, γραμμικά εννοούμενη, της δημιουργικότητας και του καθολικού χαρακτήρα της εργασίας. Αλλά έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιείται από αυτή τη δεσπόζουσα κοινωνική ζήτηση, από τις κυρίαρχες σχέσεις παραγωγής, από το κεφάλαιο. Και έχει να κάνει επίσης με τη δυνατότητα που παρέχουν αυτές οι νέες τεχνολογίες για νέες μορφές ελέγχου, χειραγώγησης, εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Για νέες μορφές τιθάσευσης, σε παγκόσμια πλέον κλίμακα, της εργασίας εκ μέρους του κεφαλαίου. Αλλά και για νέες μορφές –επιτρέψτε μου το σχήμα λόγου- αναπαραγωγής της τιποτολογίας, με τον παρασιτισμό παρά την πληροφορικοποίηση της γνώσης, εν είδει κενής μεταμοντέρνας λεκτικοποίησης των πάντων. Νομίζω ότι υπάρχουν πολύ σημαντικές προοπτικές. Είμαι ευγνώμων στους συναδέλφους που ανέπτυξαν αυτές τις θεματικές που συνάδουν με τα δικά μου ενδιαφέροντα. Σε αυτά έδωσα έμφαση και εύχομαι να βρίσκονται τέτοιες δυνατότητες να μπορούμε περαιτέρω να κλιμακώσουμε αυτή τη συνεργασία μας

Δ.Ρόκος: Δημήτρη, σ' ευχαριστώ για την πρώτη σου τοποθέτηση. Δεν θέλησα να διακόψω τη σκέψη σου αλλά για να δοθεί η ευκαιρία να γίνει ένα γόνιμος διάλογος θα παρακαλέσω ο καθένας να είναι λίγο πιο σύντομος. Ποιος θέλει να πει κάτι με αφορμή αυτά που ξεκίνησε ο Δ. Πατέλης; Κύριε συνάδελφε πείτε το όνομα σας. Ο κ. Σαντοριναίος...

Μ.Σαντοριναίος: Γεια σας. Συμπτωματικά λίγο πριν να φύγω για να έρθω εδώ άνοιξα την τηλεόραση πέντε η ώρα το πρωί κι έπαιζε μια ταινία, τη ζωή του Τζιορντάνο Μπρούνο. Όσοι δεν ξέρετε, ο Τζιορντάνο Μπρούνο ήταν ένα μοναχός, φιλόσοφος στην Αναγέννηση, ο οποίος είχε φτιάξει κι ένα σύστημα μνήμης. Μίλησε για το άπειρο, ασχολήθηκε πολύ με το άπειρο κι όλα αυτά ήταν εναντίον της τότε θρησκείας. Γιατί το άπειρο ήταν ο Θεός, με αποτέλεσμα ο Τζιορντάνο Μπρούνο να καεί κι αυτός και τα βιβλία του. Θα ήθελα να προσθέσω στην πολύ ενδιαφέρουσα ομιλία του κ. Πατέλη έναν άλλο παράγοντα. Σήμερα δεν υπάρχουν αντιθέσεις στην ουσία. Ακούμε σε συνέδρια πολύ καλές προτάσεις, μας αρέσουν πάρα πολύ, μιλάμε μετά όταν τρώμε μαζί αλλά μένει εκεί το πράγμα. Ούτε επίσης κυνηγιέται κανένας για κάποιες ιδέες του. Αυτό κάτι σημαίνει, κάτι λείπει. Υπάρχει ένα θέμα που

πιστεύω, ότι αυτό πρέπει είναι το κυρίαρχο θέμα για όσους ενδιαφέρονται για το αύριο. Στην πράξη τι γίνεται; Το σύστημα οτιδήποτε λέμε το παίρνει και το κάνει προϊόν. Μήπως ακόμη κάτι δεν έχει φανεί; Δηλαδή, μήπως προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε κάτι ενώ δεν υπάρχει; Ο Καστέλ το είπε καθαρά - κάνοντας αυτή την καταπληκτική μελέτη για την κοινωνία της πληροφορίας- ότι ανοίξαν οι διάδρομοι της επικοινωνίας αλλά χρησιμοποιήθηκαν από το σύστημα σαν είδη μεταφοράς. Δηλαδή σαν να μεταφέρεις πετρέλαιο, ενώ ο απλός λαός με τα blogs κ.λπ. δημιούργησε μια άλλη διαδικασία. Άρα, θα ήθελα να προσθέσω για να μη μακρηγορήσω μέσα σ' αυτό το θέμα, ότι μήπως θα πρέπει να δούμε λιγάκι και το θέμα ερμηνείας. Μήπως δεν έχει ακόμη αναδυθεί αυτό που περιμένουμε και άρα μήπως χρειαζόμαστε εργαλεία ερμηνείας. Μήπως δεν έχουμε βρει ακόμη τα εργαλεία, γιατί είναι γνωστό στις επιστήμες ότι για να ανακαλυφθεί κάτι καινούργιο πρέπει να υπάρξει το εργαλείο που πρέπει να το ανακαλύψει. Εμείς έχουμε αυτήν την στιγμή ένα ισχυρό εργαλείο. Μήπως όμως δεν έχουμε ανακαλύψει το καινούργιο και προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε πράγματα που ήδη έχουν ερμηνευθεί;

Δ.Ρόκος: Θα θελα κι εγώ να πω κάτι σε αυτό το σημείο για να προσανατολίσουμε λίγο και τη συζήτηση στο κύριο αντικείμενο του Συνεδρίου μας που είναι «Παιδεία, Έρευνα, Τεχνολογία από το Χθες στο Αύριο». Πως η Παιδεία, η Έρευνα και η Τεχνολογία ανταποκρίνεται, αντιφάσκει ή εναντιώνεται στις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες του χθες, του σήμερα και του αύριο. Και καταλαβαίνω από τις δύο τοποθετήσεις των συναδέλφων (και βεβαίως είναι κάτι το οποίο το ασπάζομαι από τότε περίπου που γεννήθηκα), ότι θεωρία χωρίς πράξη είναι μηδέν και πράξη χωρίς θεωρία είναι πάλι μηδέν. Αυτό λοιπόν που θα μπορούσαμε να κάνουμε εδώ είναι να μην φτάσουμε να θεωρητικοποιούμε απολύτως, αντιπαρατιθέμενοι στα πεδία της "ορθοδοξίας" του καθ' ενός μας. Κάτι στο οποίο μπορούμε όλοι μας κάλλιστα να κατολισθήσουμε και πρώτος απ' όλους εγώ. Αν έπιανα π.χ. το θέμα της αντιπαράθεσης "βιώσιμης" ή "αιφόρου" με την ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Αυτό στο οποίο θα ήθελα να προσανατολίσουμε αν θέλετε τη συζήτηση -σας το εισηγούμαι- είναι τι πρέπει να κάνουμε σε αυτές τις συνθήκες, ούτως ώστε η Παιδεία να είναι μια πραγματικά απελευθερωτική διαδικασία. Η Έρευνα να είναι πραγματικά ανεμπόδιστη και μη χειραγωγούμενη και η Τεχνολογία να είναι η κατάλληλη και με βάση "ποιοτικά" και "χωρικά" στοιχεία, με τις συγκεκριμένες δηλαδή συνθήκες που επικρατούν σε καθεμιά περιοχή και να μην είναι μέσα στην κρεατομηχανή της παγκοσμιοποίησης. Τι πρέπει να κάνουμε εμείς ως δάσκαλοι, τι πρέπει να κάνουν οι φοιτητές; Ο Δημήτρης Καλιαμπάκος έβαλε μερικά θέματα για στους φοιτητές, εγώ βάζω μερικά θέματα για τους δασκάλους. Είπα και στην αρχική μου τοποθέτηση ότι πολλοί από μας είναι ανέμπνευστοι, είμαστε ανέμπνευστοι. Πολλοί είμαστε ανύπαρκτοι από άποψη ποιότητας. Πάρα πολλούς από εμάς δεν μας νοιάζει τίποτα άλλο παρά πως να προσπελάσουμε σε οποιαδήποτε εξουσία είναι επάνω. Πολλοί από εμάς υποτάσσονται σε αυτό που θεωρείται ότι είναι του συρμού, πολλοί από εμάς μετέρχονται πάν μέσον προκειμένου να αξιοποιήσουν τον τίτλο τους και πολλοί από εμάς δεν είναι μέσα στα Πανεπιστήμια. Άρα λοιπόν εμείς -και πολλοί από εμάς έχουμε σκοτωθεί στην υπεράσπιση του δημοσίου Πανεπιστημίου- υποστηρίζουμε το σημερινό δημόσιο Πανεπιστήμιο; Όχι βέβαια! Αν δεν το υποστηρίζουμε, πρέπει να πούμε τι υποστηρίζουμε και γιατί να πολεμήσουμε γι' αυτό. Κι εκεί που θα πρέπει να πολεμήσουμε θα πρέπει να φτιάξουμε ένα κοινό επίπεδο αναφοράς και ένα κοινό επίπεδο αγώνα. Που συνήθως οι πολύ μικρές διαφοροποιήσεις μας, ιδεολογικές, κοσμοθεωρητικές, πολιτικές κλπ. δεν μας επιτρέπουν να το κάνουμε. Ακόμα και η προέλευση μας. Ακόμα και το γεγονός ότι ανήκουμε σε διαφορετικές πειθαρχίες. Για μένα ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό

εργαλείο είναι η διεπιστημονικότητα και η ολιστική προσέγγιση της πραγματικότητας. Όλων των πτυχών της πραγματικότητας. Γιατί κατά τη γνώμη μου η κατάσταση, οι ποιότητες και τα μεγέθη της κάθε φορά φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας και των πολυδιάστατων αλληλεπιδράσεων τους μαρτυρεί και το επίπεδο της ανάπτυξης μιας χώρας σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Αυτά τα πράγματα όλοι μπορούμε να τα αναλύσουμε, ο καθένας στην περιοχή του. Μπορούμε να αλληλεπιδράσουμε μεταξύ μας και πρέπει να καταλήξουμε κάπου. Αν θέλουμε να υποστηρίξουμε ένα καινούργιο Πανεπιστήμιο ας το κάνουμε εμείς κι ας μην το κάνουν αυτοί που θέλουν πριν από μας να αποφασίσουν για εμάς. Αυτή είναι η δική μου τοποθέτηση.

Δ.Καλιαμπάκος: Έτσι για να συνεχίσουμε τη συζήτηση. Έγινε αρκετή συζήτηση για τις αντιφάσεις που έχει η πραγματικότητα. Και πιστεύω ότι έβαλα κι εγώ το χεράκι μου σε αυτό, δείχνοντας ότι πολλές αντιφάσεις έχει και η πολιτική αυτού που ονομάζεται ριζοσπαστικό πανεπιστημιακό κίνημα. Πάντως, αυτό που ήθελα να αναδειχθεί, έστω και έμμεσα, ήταν ακριβώς το αντίθετο. Έδειξα πολύ χοντρά τις αντιφάσεις που έχει η φυσιογνωμία του ριζοσπαστικού πανεπιστημιακού κινήματος - μέσα σε αυτό βάζω και το φοιτητικό-, επειδή έχω μια βαθιά πεποίθηση, ότι αν τις δούμε κατάματα έχουμε τρόπο να τις χειριστούμε. Για την ακρίβεια υπάρχουν πολλά που λένε ότι οι αντιφάσεις είναι βασικό πρόβλημα της άλλης πλευράς. Όχι της από εδώ πλευράς. Θα πω ένα κλασσικό παράδειγμα. Ας διαλέξουμε το παράδειγμα με το ρόλο της επιστήμης στο πλαίσιο αυτού του συστήματος. Είναι προφανές ότι ο ρόλος της τεχνολογίας και της επιστήμης, στο πλαίσιο αυτού του συστήματος, είναι να αποτελεί βασικό πολλαπλασιαστή της κερδοφορίας του κεφαλαίου. Δεν θέλει πολλά λόγια πάνω σε αυτό. Ουσιαστικά αυτό που κάνει το κεφάλαιο «να τρέχει με τα χίλια» είναι η συνεχής ενσωμάτωση της συγκεκριμένα παραγόμενης επιστήμης μέσα στην εργασία της παραγωγής. Πως μπορεί να γίνει αυτό; Μπορεί να γίνει μόνο με την εξαιρετικά γρήγορη διάδοση της νέας επιστήμης. Θυμάστε αυτό που σχολίασα στην ομιλία μου, ότι πως γίνεται κάποιος καθηγητής σήμερα; Όχι πια γράφοντας βιβλία. Αλλά παράγοντας papers. Το βιβλίο είναι κάτι παλιό. Επομένως πάμε σε μια βιομηχανία papers. Παρατηρείστε μια πλευρά θετική ως προς την επιστήμη σ' αυτό. Κάποιος ο οποίος θα 'θελε να γίνει καθηγητής συγκέντρωνε για 15 χρόνια τις γνώσεις του και μετά έβγαζε ένα τόμο. Αυτό από την σκοπιά της κυκλοφορίας της γνώσης είναι πάρα πολύ αργή διαδικασία. Τώρα οποιοσδήποτε λέκτορας για να εξελιχθεί, πρέπει μέσα σε 3 χρόνια να έχει βγάλει 10 πράγματα. Μέσα στο πολύ μεγάλο σκουπιδαριό το οποίο έχουμε πολλές φορές κατακρίνει, θα κυκλοφορήσουν και κάποιες καλές ιδέες που με την διαδικασία την παλιά θα καθυστερούσαν να διαχυθούν. Επομένως, ο καπιταλισμός, η διαδικασία αυτή που προτείνει ο σύγχρονος καπιταλισμός, papers όχι βιβλία, επιταχύνει σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό την κυκλοφορία της γνώσης. Άρα αυτό που χρειάζεται η γνώση, γρήγορα να κάνει κύκλο, ο ένας να εμπνέει τον άλλο, να παράγονται συνεχώς νέες ιδέες, επιτυγχάνεται. Από την άλλη πλευρά αυτό έρχεται ενάντια στη φύση του καπιταλισμού. Την ιδιοποίηση των αποτελεσμάτων της επιστήμης. Άρα πατέντες. Προσέξτε αυτήν την πολύ μεγάλη αντίθεση. Τι πρέπει να συμβαίνει στην επιστήμη; Να κυκλοφορεί γρήγορα, έτσι ώστε να αναπαράγεται με μεγάλες ταχύτητες ή να σταματήσουμε αυτήν την αναπαραγωγή και να την ιδιωτικοποιήσουμε; Τεράστια αντίφαση αυτό! Δεν λύνεται! Δεν είναι σαν αυτές που ανέφερα στην ομιλία μου, που αν τις χειριστούμε με σωστό τρόπο, μπορούμε να τις διαχειριστούμε μια χαρά. Και τέτοια προβλήματα είναι δεκάδες, στην άλλη πλευρά. Μπορεί να δείξει κανείς πάρα πολλά απ' αυτά. Η ίδια η φυσιογνωμία του συγκεκριμένου συστήματος, βάζει τεράστια εμπόδια στην εξέλιξη της κοινωνίας. Αυτή η αντίφαση δεν ξεπερνιέται με λίγο μεγαλύτερη προσπάθεια, με

λεκτικά σχήματα. Είναι ενδογενής. Από κει πρέπει να απορρέει μια αισιοδοξία. Μία ακόμα φράση και τελείωσα στον δικό μου κύκλο. Τι να προτείνουμε; Να προτείνουμε ένα πράγμα ελκυστικό, ένα πράγμα όμορφο. Όταν οι άλλοι παίζουν μόνο με οικονομικές μονάδες, εμείς ας προτείνουμε μια πιο πλούσια ζωή. Ας σκεφτούμε λίγο τους εαυτούς μας πάλι ξανά. Γιατί όσοι τοποθετούνται αριστερά διαλέγουν αυτό το δρόμο; Για να πάρουν ένα καλύτερο μισθό μέσα απ' τους αγώνες; Ας το σκεφτούμε λίγο. Ας πάρουμε πάλι τον Δημήτρη Ρόκο ο οποίος μας έχει τρελάνει ενάντια στην βιώσιμη ανάπτυξη. Γιατί το κάνει αυτό; Σαν δρόμο για τη διεκδίκηση 50% πάνω στο μισθό του; Είναι πολύ χαμηλό ως όραμα. Κάποτε είχα ακούσει μια φράση που λέει: «Όταν κανείς ξοδεύει τη ζωή του για κάτι μεγάλο, όλη η ζωή γίνεται πιο όμορφη. Ακόμη κι αν έχει πολύ μεγάλες δυσκολίες» Αυτό προτείνουμε κυρίως. Το παιχνίδι της δημιουργίας απέναντι στην τυποποίηση, ανοιχτά μυαλά απέναντι στον περιορισμό στην γνώση. Το παιχνίδι της αμφισβήτησης, της θεμελίωσης ενός διαφορετικού μέλλοντος. Αυτό κυρίως προτείνουμε στα νέα παιδιά.

Γ.Λιοδάκης: Μπαίνουν τεράστια ζητήματα, ατέλειωτα. Ο χρόνος είναι περιορισμένος, απλώς παίρνοντας υπ' όψιν κάποιες από τις παρατηρήσεις που έγιναν προηγουμένως και ιδιαίτερα από τον Δημήτρη Ρόκο ήθελα να κάνω κάποιες επισημάνεις. Καταρχήν όσον αφορά το Πανεπιστήμιο. Τι μπορεί να κάνει το Πανεπιστήμιο, πως μπορούμε εμείς να αλλάξουμε το Πανεπιστήμιο. Πως μπορεί ενδεχόμενα το Πανεπιστήμιο να αλλάξει την κοινωνία; Για να μην καταλήξουμε σε κάποιο ιδεαλιστικό βολонταρισμό, θα πρέπει να πάρουμε σοβαρά υπ' όψιν μας ότι οι βαθμοί ελευθερίας μέσα στη σημερινή ταξικά δομημένη κοινωνία είναι πολύ μέχρι εξαιρετικά περιορισμένοι. Υπάρχουν, είναι υπαρκτοί, αλλά είναι εξαιρετικά περιορισμένοι. Από κει και πέρα ενδεχομένως θα πρέπει να δούμε ποιες είναι ιστορικά οι προϋποθέσεις, μέσα σε μια κοινωνία αντιθέσεων, εκμετάλλευσης, κ.λπ. για μια ιστορική εξέλιξη. Έχει γίνει πάρα πολύ δουλειά, πάρα πολύ μελέτη της πορείας εξέλιξης της ανθρωπότητας, είτε από μαρξιστική σκοπιά είτε από άλλες προσεγγίσεις κ.λπ. Θα πρέπει κριτικά να δούμε όλη αυτή τη δουλειά που έχει γίνει στο παρελθόν. Όχι να απορρίψουμε ή να αγνοήσουμε. Θα πρέπει να σκύψουμε να δούμε πραγματικά τη σχέση των υλικών προϋποθέσεων των κοινωνικών αντιθέσεων σαν κινητήρια δύναμη, αν θέλετε, σαν μηχανισμό κοινωνικής εξέλιξης. Όχι να οδηγηθούμε ενδεχομένως σε κάποια υπερβατικά σχήματα ή νεολογισμούς. Με μια ενδεχομένως ταξική θεώρηση πλανητικού επιπέδου ή για τον άνθρωπο γενικά, με κάποιες αξιολογήσεις είναι κακή -και όντως συμφωνώ με αυτό- η ίδια η ορολογία και η εννοιολόγηση της "αιφόρου" ή "βιώσιμης" ανάπτυξης. Να πάμε στην αξιολογία. Αξιολογία σε ποιο επίπεδο, για ποια κοινωνία, για ποιόν κοινωνικά, για ποιες κοινωνικές τάξεις, με τι περιεχόμενο; Εδώ θα μπορούσαμε να μιλήσουμε επί μακρόν. Νομίζω ότι αυτό είναι το κλειδί. Γιατί θα μπορούσα να υποστηρίξω ότι και ένας τέτοιος νεολογισμός μπορεί να έχει τις ίδιες περίπου αδυναμίες με τη "βιώσιμη" ανάπτυξη. Βέβαια σήμερα έχει γίνει κυρίαρχη ιδεολογία του συστήματος η "βιώσιμη" ανάπτυξη. Και μιλάμε όχι για τη "βιώσιμη" ανάπτυξη της κοινωνίας αλλά για τη "βιώσιμη" ανάπτυξη του κεφαλαίου. Από κει και πέρα για να μιλήσουμε για αξιολογία ανάπτυξης, παίρνουμε υπ' όψιν μας κάποια κριτήρια. Είναι δυνατόν να διασφαλίσουμε μια πραγματικά αξιολογία ανάπτυξη για όλη την ανθρωπότητα χωρίς να λύσουμε το ζήτημα της χειραφέτησης, της κοινωνικής χειραφέτησης της μεγάλης κοινωνικής πλειοψηφίας; Μόνο αν δούμε όπως είπα προηγουμένως τις υλικές προϋποθέσεις για μια κοινωνική απελευθέρωση, μέσα από τις κοινωνικές αντιθέσεις μέσα από μια ταξική σύγκρουση. Μια απελευθέρωση της μεγάλης πλειοψηφίας των εργαζομένων, της εργατικής τάξης, που προοπτικά θα αντανάκλα σε μια γενικότερη συνολική κοινωνική χειραφέτηση. Μόνο τότε ενδεχομένως θα μπορούσαμε να

μιλήσουμε για μια αξιοβίωτη ανάπτυξη, ή ανθρώπινη κοινωνία για το σύνολο της ανθρωπότητας. Διαφορετικά θα γυρνάμε πάλι στα ίδια και τα ίδια συνέχεια.

Δ.Ρόκος: Το λόγο είμαι υποχρεωμένος να πάρω, παρότι δεν ήθελα να το φτάσω εκεί. Είναι εδώ η Ελ.Παναγιωτάτου, ο Δ.Καλιαμπάκος, εγώ και ένας συνάδελφος φοιτητής απ' το Μεταπτυχιακό. Από το Διεπιστημονικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Ε.Μ.Π. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη", το οποίο έχει αποδείξει ότι έχει τεράστιες δυνατότητες να κάνει αυτό που πιστεύει. Προκειμένου να μη λέμε πράγματα όπως π.χ. ότι μπορεί να είναι νεολογισμός η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη θα σου πρότεινα Γιώργο να μπεις στο διαδίκτυο να βρεις τα κείμενά μας και να δεις πραγματικά ότι δίνουν απαντήσεις σε όλα αυτά τα πολύ σωστά που θέτεις. Λένε για ποιον, λένε για πότε, λένε γιατί. Αλλά για να μπορούμε να συζητήσουμε πρέπει, όπως εγώ θα διαβάσω τα δικά σου, εσύ να διαβάσεις του Δ.Καλιαμπάκου, τα δικά μου, της Ελ.Παναγιωτάτου, του Θ.Τάσιου, ενός "συντηρητικού" αλλά πανθομολογούμενα εξαιρετικού επιστήμονα, του Ευθύμη Παπαδημητρίου, του Ευτύχη Μπιτσάκη κ.λπ. που είναι όλα σ' αυτό το κλίμα. Εάν τα διαβάσεις τότε δεν θα πέσεις στην λούμπα να κάνεις σύγχυση ανάμεσα στη "βιώσιμη" και στην αξιοβίωτη ανάπτυξη. Η βιώσιμη είναι η διατηρήσιμη. Είναι η ανάπτυξη η οποία διατηρεί τα προνόμια αυτών που έχουν και κατέχουν. Του 20% του παγκόσμιου πληθυσμού δηλαδή που κατέχει το 86% του παγκόσμιου πλούτου. Γι αυτό το 20% είναι η "βιώσιμη". Στηρίζεται στην ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και τις ευέλικτες μορφές εργασίας, μ' άλλα λόγια στον πυρήνα του νεοφιλελευθερισμού. Η αξιοβίωτη δεν στηρίζεται σ' αυτά. Επιδιώκει τη σύμμετρη, και ολοκληρωμένη οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνική/τεχνολογική ανάπτυξη σε διαλεκτική αρμονία με τον άνθρωπο και με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον. Δεν θέλει ζώα τους πολίτες που μόνο να ψηφίζουν κάθε τέσσερα χρόνια. Είναι ένα άλλο πράγμα. για να μπορούμε όμως να συνεννοηθούμε πρέπει λίγο να διαβάσεις κι εσύ αυτά τα πράγματα. Διότι πρέπει να αναπαράγουμε αυτή τη δυσκολία. Όπως εγώ διαβάζω τα δικά σου κείμενα και είχαμε κάνει στο παρελθόν και μια τέτοια δουλειά μαζί. Εσείς την είχατε οργανώσει στην Κρήτη και είχαμε έρθει πριν από χρόνια. Και θυμάσαι την σύγκρουση μας με το Θόδωρο Λιανό. Τον θυμάσαι το Θόδωρο Λιανό τον Καθηγητή της ΑΣΟΕΕ; Λυπάμαι που πήρα το λόγο τώρα. Αλλά λέω ότι ένα απαραίτητο στοιχείο για να κάνουμε ένα βήμα μπροστά είναι, εντελώς ανεπιφύλακτα, εντελώς ελεύθερα να διαβάζουμε ο καθένας τον άλλο. Και μετά να δούμε: μήπως σκιαμαχούμε; Μήπως τα βάζουμε μ' ένα φάντασμα. Και θα πω κάτι ακόμα γι' αυτό το πράγμα. Για την αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη έγινε μια έρευνα στο διαδίκτυο και μιλάνε όλα τα κόμματα, όλα μηδέ της δεξιάς εξαιρουμένης, η οποία βέβαια λέει «η αξιοβίωτη ανάπτυξη» είναι ανθρωποκεντρική, περιβαλλοντοκεντρική αλλά και "πελατοκεντρική". Έτσι το κατάλαβε και έτσι το λέει ένα επιφανές κυβερνητικό της στέλεχος. Αλλά το λένε όλοι. Ο Ριζοσπάστης όμως επειδή το είδε στην πλατφόρμα του ΣΥΡΙΖΑ καταφέρθηκε κατά της αξιοβίωτης ανάπτυξης, ενώ έχω κάνει 4.30 ώρες συζήτηση με πολλά ανώτατα στελέχη του Κ.Κ.Ε. και πραγματικά είμαστε παρά τις διαφορές μας στο ίδιο μήκος κύματος, τουλάχιστον σ' αυτό το θέμα. Εν τούτοις, επειδή το έγραψε το ΣΥΡΙΖΑ αυτοί είναι αντίθετοι. Αυτό είναι κάτι το οποίο έχει επηρεάσει τρομακτικά την Αριστερά και νομίζω ότι είναι καιρός για μια βαθειά αλλαγή νοοτροπίας. Εγώ έχω ακούσει με σεβασμό τις ιδέες τους και συνεργάζομαι με ανθρώπους συντηρητικούς οι οποίοι είναι στην πραγματικότητα πολύ πιο αριστεροί από τους αριστερούς "που έχουν τοίχους στ' αυτιά", όπως γράφουν στην πατρίδα μου τα Εξάρχεια. Από φερόμενους ως αριστερούς. Γι' αυτό λέω να μάθουμε πρώτα τι λέει ο άλλος για να δούμε αν συμφωνούμε ή αν διαφωνούμε. Αν συμφωνούμε τότε μπορούμε να κάνουμε πιο

δυνατή την παρέμβαση. Αλλιώς θα είμαστε πάλι σε κουτάκια. Λοιπόν είναι η Ελίζα Παναγιωτάτου τώρα.

Ελ.Παναγιωτάτου: Καταρχάς θέλω να σας συγχαρώ κι εσάς κι όλους τους συναδέλφους και τον Δ.Καλιαμπάκο που έθεσε το θέμα με τόση ειλικρίνεια. Και το έθεσε στην ιδεολογική του βάση. Εγώ πιστεύω ότι ένα πρόβλημα στην παιδεία σήμερα είναι η κατάπτωση των ιδεολογιών. Δεν υπάρχει ιδεολογία. Κι είναι πάρα πολύ εύκολο να κυλήσει κανείς στο λεξιλόγιο της δεξιάς ή της αριστεράς με πάρα πολύ μεγάλη ευκολία και χωρίς περιεχόμενο. Κι εκεί βασίζεται πάρα πολλή από την ταραχή που υφίσταται σήμερα ο σπουδαστής που μένει αμέτοχος, απολίτικος και αδιάφορος. Ένα πρόβλημα λοιπόν εγώ πιστεύω που φταίει πάρα πολύ σ' αυτό είναι η πτώση των ιδεολογιών. Το ότι δεν μπορούμε να κτίσουμε πάνω σε αυτό που άφησε ο διαλεκτικός υλισμός, που κατά την γνώμη μου δεν είναι πια μια οικονομική ιδεολογία αλλά μια βαθύτατα ουμανιστική θεωρία, οφείλεται στο ότι τα κόμματα μπήκαν μέσα στο Πανεπιστήμιο. Διαλύοντας, ακριβώς αυτό που είχαμε κληρονομήσει στο πλαίσιο της ιδεολογίας και της θεωρίας. Και είμαστε όλοι πάρα πολύ υπεύθυνοι γι' αυτό. Και οι μεγάλοι και οι μικροί. Το ότι αφήσαμε ένα πεδίο που θα ήταν ελεύθερο για τη γνώση και τη διακίνηση των ιδεών να βουλιάξει σε μια πραγματικότητα χωρίς νόημα. Αν πραγματικά αυτό το forum εδώ μπορεί να γίνει η αρχή για να αντιταχθούμε σ' αυτήν την ελεεινή πρακτική που ζούμε κάθε μέρα, εγώ θα έδινα συγχαρητήρια σε εσένα Δημήτρη που ξεκίνησες αυτήν την κουβέντα. Αυτό είναι το ένα θέμα. Όσο ζούμε κάτω από αυτήν την κατάσταση νομίζω ότι δεν μπορούμε να δούμε μια άσπρη ημέρα, ούτε μπορούμε να έχουμε απαίτηση από τους σπουδαστές μας να σκέφτονται και να χτίζουν ελεύθερα. Τους παρασύρουμε καθημερινά σε μια υποβάθμιση. Τώρα γι' αυτό το θέμα της αειφορίας και της αξιοβίωτης ανάπτυξης. Εγώ Δημήτρη ξέρω πως σκέφτεσαι. Έχουμε κουβεντιάσει πάρα πολλές φορές. Νομίζω όμως πως οι σπουδαστές δεν έχουν καταλάβει πως σκεφτόμαστε.

Εγώ δέχομαι ότι πρέπει μερικοί άνθρωποι που σκεφτόμαστε με ένα συγκεκριμένο τρόπο να έχουμε και ένα ορισμένο λεξιλόγιο. Αλλιώς μιλάει ένας νεοκλασικός οικονομολόγος και αλλιώς μιλάει κάποιος που προέρχεται από μια άλλη ιδεολογική πορεία. Σε αυτό θα συμφωνήσω πλήρως. Εάν δεχτούμε όμως ότι έχουμε επηρεαστεί από τα θεωρητικά εργαλεία της διαλεκτικής, το πρώτο πράγμα μου έρχεται στο μυαλό είναι ότι έχουμε μια διαδικασία αντιφάσεων και ανισοτήτων. Επομένως να δεχτώ να αντικαταστήσω την "βιώσιμη" ανάπτυξη με την αξιοβίωτη, αλλά δεν μπορώ να δω στην άκρη του τούνελ συμμετρία. Γιατί τότε δικαιώνω το καπιταλιστικό σύστημα τελείως. Πρέπει λοιπόν να καταλάβει ο σπουδαστής με τον οποίο συζητάμε ότι ψάχνουμε μια άλλη ορολογία, ψάχνουμε άλλα εργαλεία για να αντιμετωπίσουμε αυτό που κληρονομήσαμε από τον καπιταλιστικό κόσμο αλλά δεν σημαίνει ότι του υποσχόμαστε τη συμμετρία και την ισορροπία στο τέλος. Εγώ δεν βλέπω τέτοιο φως στην άκρη του τούνελ. Παρόλα αυτά είμαι μαζί σου στο ότι πρέπει να δανειστούμε άλλα εννοιολογικά εργαλεία, άλλες πολιτικές, άλλους τρόπους. Δεν είμαι όμως καθόλου καθησυχασμένη ότι στο τέλος θα βρεθεί ισορροπία. Αντίθετα πιστεύω ότι δεν θα βρεθεί ισορροπία και γι' αυτό το λόγο κρατάω κάποιες αποστάσεις για τα θέματα πολιτικής. Τώρα όσον αφορά τη "βιώσιμη" ή "αειφόρο" ανάπτυξη. Δεν φταίει η λέξη "αειφόρος" και η βιωσιμότητα για το ότι έχει αυτά τα χάλια το καπιταλιστικό σύστημα. Αυτός είναι ο μανδύας με τον οποίο περιφέρεται. Νομίζω ότι υπάρχει μια παρεξήγηση. Αν δείτε τα κείμενα της UNESCO και των Ηνωμένων Εθνών -που βεβαίως τα έχετε δει όλοι- σχεδόν κείμενα Δημήτρη Ρόκου είναι. Μιλάνε για το περιβάλλον, για τον πολιτισμό, για την ιστορία. Έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία ο μανδύας με τον οποίο κουβεντιάζουμε τα πράγματα. Σ' αυτό το μανδύα πρέπει να αντισταθούμε κι όχι στις λέξεις. Εγώ εντάξει για να σε ευχαριστήσω το

ονόμασα αξιοβίωτη ανάπτυξη προχθές. Αλλά στα κείμενα μου που θέλω να πιστεύω ότι έχω δανειστεί από το διαλεκτικό υλισμό χρησιμοποιώ τη λέξη βιώσιμη ανάπτυξη. Για να σε ευχαριστήσω το ονόμασα αξιοβίωτη, γιατί πιστεύω ότι συμπλέουμε στην ουσία. Αλλά θα πρέπει να το εξηγήσουμε στους σπουδαστές αυτό γιατί υπάρχει μεγάλη παρανόηση. Δεν θέλω να σας κουράσω. Δεν ξέρω αν ήμουν και σαφής γιατί είναι λίγο βαρύ το κλίμα και δεν λειτουργώ καλά.

Απ.Τρομπούκης: Μίλησα χθες για τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών στην πρωτοβάθμια και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα προγράμματα αυτά προωθείται η "βιώσιμη" ή "αιφόρος" ανάπτυξη. Όμως πάρα πολλοί εκπαιδευτικοί αμφισβητούν αυτήν την ορολογία. Μας λένε ότι είναι ψευδεπίγραφες συνθέσεις και τίποτα άλλο, ότι τα αποτελέσματα και οι στατιστικές δείχνουν ότι οι πλούσιοι γίνονται λιγότεροι και πλουσιότεροι και οι φτωχοί δυστυχώς με αυτό το μοντέλο ανάπτυξης γίνονται περισσότεροι και φτωχότεροι. Αυτό το αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί της πράξης. Δεν γνωρίζουν όμως ποιο είναι το μοντέλο που θα μας βγάλει απ'το αδιέξοδο. Προσωπικά ως σχολικός σύμβουλος εδώ και χρόνια προωθώ κάτι άλλο. Και θέλω να μπει κάποια στιγμή μέσα στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Την ολοκληρωμένη, την αποκεντρωμένη, την αξιοβίωτη ανάπτυξη που την ανέλυσα χθες. Ένας δε εξ αυτών των εκπαιδευτικών που αμφισβητεί την ορολογία της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης για πολλούς και διαφόρους λόγους μας έφερε και ένα περιστατικό από ένα ειρηνοδικείο που έγινε στο δικαστήριο της Φιλιππιάδας κύριε Καλιαμπάκο. Η περιοχή αυτή έχει πολλά χοιροστάσια. Το 40% της παραγωγής χοιρινού κρέατος πραγματοποιείται σ'αυτήν την περιοχή. Ένας επιχειρηματίας είχε σκάψει βόθρους και με σωλήνες έριχνε στο Λούρο τα απόβλητα. Ενώ είχε βιολογικό καθαρισμό. Στο δικαστήριο, η υπεράσπιση, ο δικηγόρος ανέφερε «μα αν έβαζε σε λειτουργία το βιολογικό καθαρισμό κύριε πρόεδρε δεν θα ήταν βιώσιμη η επιχείρησή του». Πως εκλαμβάνει τώρα ο δικηγόρος ή το δικαστήριο αυτόν τον μηρυκασμό, κάθε μέρα "βιώσιμη" ανάπτυξη, "αιφόρος ανάπτυξη" που φαίνεται να διέπει τα πάντα. Κάθε "νόσο" και κάθε Έτσι έχει περάσει στον κόσμο. Δυστυχώς! Ωστόσο υπάρχουν εκπαιδευτικοί της πράξης που το αμφισβητούν σήμερα. Και θα ήταν ευχής έργο να περάσουν και στα αναλυτικά προγράμματα οι άλλες μορφές ανάπτυξης. Σας ευχαριστώ!

Α.Κωσταρόπουλος: Ακούσαμε πολλούς και πάντοτε να λένε ίσως φταίει αυτό, ίσως φταίει το άλλο, μήπως θα'πρεπε κάποια στιγμή να κάνουμε και μία αυτοκριτική. Δηλαδή, μια κοινωνία αποτελείται από ανοικτά και κλειστά κυκλώματα, είναι μια άποψη που έχω κατά καιρούς εκφράσει, αλλά όπως συνήθως όπως και σ' αυτό το Συνέδριο που έμεινε μόνο μεταξύ μας, δεν βρίσκονται αυτοί που θα'πρεπε να τα ακούσουν. Απλώς τα λέμε μεταξύ μας και ικανοποιούμαστε ότι τα έχουμε πει και τα έχουμε ακούσει. Το ίδιο και με τις δικές μου σκέψεις πολλές φορές. Λοιπόν σήμερα έρχομαι να τις πω λίγο πιο ανοικτά. Μια κοινωνία αποτελείται από ανοικτά και κλειστά κυκλώματα. Κάθε κλειστό κύκλωμα είναι αντιδραστικό. Ο καρκίνος ας πούμε, τα κύτταρα πολλαπλασιάζονται πολύ ωραία. Είναι αυτό που θα ήθελαν και τα μικρά μόλις γεννηθούν. Πολλαπλασιάζονται πολύ γρήγορα, αλλά ενώ είναι κάτι το θετικό ως προς τα κύτταρα είναι αρνητικό για ολόκληρο τον οργανισμό. Με αυτήν την έννοια τα κλειστά κυκλώματα είναι στο σύνολο μιας κοινωνίας αρνητικά. Τώρα για τους καθηγητές. Για μας τους ίδιους. Εφόσον κάθε δεκαπέντε ημέρες παίρνουμε ένα μισθό και δεν εξαρτάται μόνο από εμάς, μάλλον δεν εξαρτάται καθόλου από εμάς το ύψος του μισθού, εάν είσαι μόνιμος, μόνιμος είναι. Επίσης πολλές είναι οι προσπάθειες προβολής μας. Γνωρίζουμε όλοι πως γίνονται οι εκλογές. Πολλά ερευνητικά προγράμματα γίνονται για να αποκτήσουμε μόνο χρήματα. Όλα αυτά έχουν συντεχνιακό χαρακτήρα κατά την άποψή μου. Εάν λοιπόν δούμε ότι οι

καθηγητές χωρίς να το θέλουν οι ίδιοι βέβαια, έχουν μπλεχτεί σε ένα κλειστό κύκλωμα και αποτελούν κατά κάποιο τρόπο με αυτά τα συντεχνιακά χαρακτηριστικά ένα κλειστό κύκλωμα μέσα σε ολόκληρη την κοινωνία (και κάθε κλειστό κύκλωμα όπως είπαμε είναι αντίδραση), μήπως γι' αυτό για το οποίο έχουν κληθεί να εργασθούν, να ανοίξουν νέους ορίζοντες, να δημιουργήσουν πρόοδο που είναι δράση είναι ακατάλληλοι έτσι που έχει οργανωθεί το σύστημα; Ευχαριστώ!

Β.Βεσκούκης: Κοιτάζετε! Η τεχνολογία ήταν πάντα ένα μέσο επιβολής. Όποιος την είχε με κάποιο τρόπο, είτε κάνοντας πόλεμο, με την σκληρή έννοια του πολέμου, είτε κάνοντας πόλεμο, με την μαλακή έννοια του πολέμου είχε τη δύναμη. Αυτό όμως που βιώνουμε σήμερα είναι ένα μέσο στυγνής επιβολής. Οι Δωριείς δεν πατεντάρισαν τον σίδηρο, απλώς τον χρησιμοποίησαν για να κάνουν αυτό που έκαναν. Ούτε οι Ρωμαίοι είχαν πρόβλημα να πατεντάρουν τους καταπέλτες ή οτιδήποτε άλλο. Μηχανή χρησιμοποίησαν πολεμική για να καταλάβουν τον κόσμο. Αυτό που έχει αλλάξει κατά την δική μου άποψη από τότε έως σήμερα, είναι ο ρυθμός ανάπτυξης της τεχνολογίας. Σε παρελθούσες εποχές ήταν αρκετά αργός και επέτρεπε κάπου ένα διαλογισμό σε μικρότερα συνήθως στρώματα της κοινωνίας απ' ότι σήμερα αλλά εν πάση περιπτώσει αυτός κατατέθηκε και έφτασε σε εμάς. Σήμερα αυτό που έχει αλλάξει δραματικά είναι ο τρόπος με τον οποίο και η ταχύτητα με την οποία βγαίνει μπροστά η τεχνολογία, τόσο πολύ, που οι δάσκαλοι και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο που θα λειτουργούσαν ως όχι μόνο αποσβέστης αλλά και καθοριστικός παράγοντας στην χρήση τεχνολογιών σε επερχόμενες γενιές έχουν μείνει πίσω. Δηλαδή ο ρυθμός εξέλιξης των νέων τεχνολογιών έχει αφήσει πίσω όλο το εκπαιδευτικό, όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα, τόσο ως εργαλεία για να τα χρησιμοποιήσουμε στην εκπαιδευτική εργασία, όσο και ως αντικείμενα της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας και πολύ περισσότερο ως μέσα μετασχηματισμού της κοινωνικής εξέλιξης. Έχουμε λοιπόν ένα φαινόμενο στο οποίο ένας καθοριστικός παράγοντας για την εξέλιξη τρέχει τόσο γρήγορα που βλέπουμε ότι οδηγούμαστε στην καταστροφή αλλά ακολουθεί παρ' όλα αυτά το δικό του δρόμο και δεν υπάρχει τρόπος να τον ελέγξουμε. Αντικειμενικά αυτό συμβαίνει. Και η έρευνα για να έρθω στην άλλη λέξη του τίτλου του Συνεδρίου υπηρετεί άκριτα την ανάπτυξη της τεχνολογίας αλλά μόνο σε ένα μικρό βαθμό στα Πανεπιστήμια. Δηλαδή οι κολοσσοί οι φαρμακευτικοί, οι βιολογικοί που θα δούμε μεθαύριο είτε της ηλεκτρονικής μην νομίζετε ότι περιμένουνε πολλά και από το δικό μου paper. Και γενικά από τα Πανεπιστήμια. Δηλαδή έχουν, αν δείτε και τους προϋπολογισμούς τους ερευνητικούς κάποιων εταιρειών, θα καταλάβουμε ότι όλα αυτά τα προγράμματα πλαίσιο και όλες αυτές οι ανοησίες, να τις πω, που εμείς τρέχουμε και κυνηγάμε την ουρά μας, πρακτικά είναι απλώς κάτι για να μας κρατάνε απασχολημένους και εάν βρεθεί και κάποιος από εμάς που έχει πιο περισσότερο ζουμί να τον ρουφήξουνε αν μπορούν ή να του ρουφήξουνε το αποτέλεσμα. Και από κει ορμώμενος κι εγώ θέλω να το τονίσω. Άρα το ερώτημα είναι, πως θα γίνει, ως σύστημα κοινωνικού προβληματισμού, ή όπως να το πω, οι δάσκαλοι και οι φοιτητές και όλοι αυτοί οι εναπομείναντες προβληματιζόμενοι πόλοι στα κοινωνικά συστήματα, να προλάβουμε αυτήν την εξέλιξη; Και αυτοί οι οποίοι την έχουν στα χέρια τους αυτήν την δύναμη και την προωθούν, βλέπετε πόσο εύκολο είναι να την μετασχηματίσουν από όπλο που εν δυνάμει τους ανατρέπει σε μηχανισμό παραγωγής δικών τους εσόδων. Ένα απλό παράδειγμα. Ο μηχανισμός διακίνησης πνευματικού περιεχομένου τραγουδιών, βίντεο κ.λ.π. ήταν αυτός που σε μεγάλο βαθμό θα μπορούσε να έχει απειληθεί από την διάδοση του Ιντερνετ και από την ελεύθερη διακίνηση τέτοιου είδους πνευματικού περιεχομένου. Το ενσωμάτωσε και τώρα τα μεγαλύτερα έσοδα αυτών των εταιρειών προέρχονται από πώληση τραγουδιών στα πιτσιρίκια. Και σε μας μεθαύριο και δεν ξέρω τι άλλο θα δούμε, θα

εντυπωσιαστούμε από αυτό που θα δούμε και ας το κατακρίνουμε. Άρα, επειδή τελικά όλα τα υπόλοιπα, οι πατέντες, ο έλεγχος της έρευνας, όλα αυτά κατά την δική μου άποψη είναι μέσα περιγραφής του φαινομένου και δεν είναι στοιχεία της καρδιάς του φαινομένου γιατί το κυρίαρχο φαινόμενο είναι αυτό το οποίο επιτρέπει με πάρα πολύ μεγάλη ταχύτητα να εξελίσσονται τρομαχτικά πράγματα και τα εκπαιδευτικά συστήματα και οι λειτουργοί τους κοιμούνται ύπνο βαθύ. Υπάρχουν δάσκαλοι που δίδασκαν το 1985 και διδάσκουν ακόμη και σήμερα και θα καταλάβετε ότι είναι πολύ ανεπαρκείς. Όσο κι αν θα μπορούσαν να διδάξουν τον Καζαντζάκη στο δημοτικό με κάποιο εμπνευσμένο τρόπο είναι πανηγυρικά ανεπαρκείς για να πουν πως θα χρησιμοποιηθεί η νέα τεχνολογία στην εκπαιδευτική διαδικασία κι αυτό αναφέρεται σε κάτι αυταπατημένους σαν κι εμένα ότι θα εισάγουμε, θα φτιάξουμε νέες εκπαιδευτικές μεθοδολογίες χωρίς να έχουμε κανένα θεωρητικό υπόβαθρο να το κάνουμε και στην ουσία το σύστημα απλώς ακολουθεί το δρόμο του. Δεν θέλω να μακρηγορήσω. Θέλω όμως να συνεχίσω την συζήτηση που ξεκινήσαμε χθες με τον Δ.Καλιαμπάκο και τον Δ.Ρόκο. Στο ερώτημα τι να κάνουν οι δάσκαλοι και τι να κάνουν οι φοιτητές παρά τις αναλύσεις τις δικές μου εκ του προχείρου, έχουμε μια πολύ συγκεκριμένη απάντηση. Οράματα καινούργια δεν προκύπτουν ούτε από αγράμματους ούτε μέσα σε άδεια αμφιθέατρα. Κι αν έχουμε εμείς να κάνουμε κάτι να τους προσφέρουμε, να προσφέρουμε στην νέα γενιά θα είναι να γεμίσουμε ξανά τα αμφιθέατρα, δεν ξέρω πως, αλλά να τα γεμίσουμε ξανά και μέσα από εκεί θα προκύψει ένα καινούργιο όραμα. Κάποιος φοιτητής ο οποίος έχει για παράσταση την δική μου ανεπάρκεια, δεν νιώθω ανεπαρκής κύριε Ρόκο, και που έρχεται σε δύο μαθήματα και φεύγει, δεν δέχομαι ότι το κάνει επειδή είμαι εγώ ανεπαρκής. Το κάνει για χίλιους άλλους λόγους και αυτούς τους λόγους πρέπει να καταπολεμήσω, να τον φέρω μέσα στο αμφιθέατρο, να τον μάθω γράμματα όπως έλεγε ο πατέρας μου, κι από κει ας γεννήσει κάτι με το οποίο εγώ θα διαφωνώ. Αλλά αυτή η μεμψιμοιρία ότι εμείς είμαστε υπεύθυνοι ότι δεν τους ελκύουμε τους φοιτητές – επιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω αυτόν τον όρο- και γι' αυτό το λόγο οι φοιτητές φεύγουν κι ακολουθούν ένα δρόμο που ξεκινάει, λέει ο Δ.Καλιαμπάκος, από την αντίδραση και από το όχι, και λέω εγώ αυτό δεν καταλήγει πουθενά αλλού είναι τεράστιο λάθος. Να πάνε μέσα στα αμφιθέατρα να μάθουνε γράμματα και να μάθουν και την τεχνολογία η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είτε ως μαχαίρι να πετσοκόψουν λαιμούς είτε ως νυστέρι να κάνουν εγχειρήσεις και να αναλάβουν τις ευθύνες τους. Αυτή είναι η δουλειά μας, γιατί εδώ πολλές αναλύσεις θα πούμε αλλά λύση στο πρόβλημα δεν θα βρούμε, γιατί οι κοινωνοί του προβλήματος είναι εκεί. Έξω. Κι εκεί έξω είναι θύματα της όποιας αυταπάτης τους δημιουργεί το σύστημα. Που θα τους δημιουργούσε ούτως η άλλως, αλλά και τις όποιες αυταπάτες τους δημιουργεί η ανυπαρξία της διαφορετικής άποψης, η οποία προσπαθεί να δημιουργηθεί μέσα από τι; Μέσα από ένα γνωστικό κενό. Τελειώνω. Αν λοιπόν έχουμε να κάνουμε κάτι θα έλεγα ότι πρέπει να γεμίσουμε τα αμφιθέατρα και ότι μέσα από ένα γεμάτο αμφιθέατρο θα προκύψει το όραμα. Κι ας έρθουν να μας πετάξουν έξω αν είμαστε λίγοι.

Δ. Ματθόπουλος: Μιλάμε για Παιδεία. Παιδεία είναι η μεταβίβαση πληροφορίας και η ενσωμάτωση από τον αποδέκτη. Να την κάνει βίωμα και να την αξιοποιήσει κατά την κρίση του. Το πρόβλημα είναι πως μεταβιβάζουμε εμείς αυτήν την πληροφορία. Πρέπει να είμαστε εμείς οι σωστοί μεταβιβαστές. Ο SCHLEIERMACHER είχε πει ότι για να την μεταβιβάσεις πρέπει να την κατανοήσεις. Το να κατανοήσουμε την πληροφορία την οποία είτε εμείς οι ίδιοι παράγουμε ή κάποιος άλλος την έχει παραγάγει κι εμείς αναγκαζόμαστε να την μεταφέρουμε απαιτείται κατά τον Βιντγκενστάϊν ένα απλό επίπεδο. Πρέπει ο μεταβιβαστής, ο ερμηνευτής, ο

μεταφορέας της πληροφορίας να ανεβάσει το επίπεδο αυτού στον οποίο απευθύνεται, αλλά κι ίδιος να μπορέσει να κατέβει τόσο ώστε να βοηθήσει αυτόν προς τον οποίο απευθύνεται για να κατανοήσει την μεταβιβαζόμενη πληροφορία. Αυτό ενέχει ένα σημείο ισορροπίας, εκείνο εκεί το σημείο στο οποίο θα μπορέσει ο ένας να φτάσει κατεβαίνοντας και ο άλλος να φτάσει ανεβαίνοντας για να επικοινωνήσουν οι δυο τους. Αυτό το σημείο ισορροπίας νομίζω είναι το οποίον πρέπει να ψάξουμε όλοι μας, για να πετύχουμε η γνώση η οποία παράγεται, μέτοχοι της οποίας είμαστε εμείς οι ίδιοι -όλοι μας είμαστε στη διαδικασία παραγωγής- να καταλήξει σε αυτόν που είναι ο αποδέκτης. Είναι να τον εκπαιδεύσουμε, να του μεταβιβάσουμε παιδεία. Αυτό το σημείο ισορροπίας νομίζω ο καθένας από μας πρέπει να το βρει μόνος του. Το δικό του, γιατί δεν είμαστε όλοι ίδιοι. Όμως υπάρχουν κάποιες αρχές πάνω στις οποίες αυτό στηρίζεται. Νομίζω εκεί είναι το σημείο, είναι αυτές οι αρχές που πρέπει να ακολουθήσουμε. Εάν πραγματικά πετύχουμε σ' αυτό το σημείο, να είμαστε σίγουροι όλοι μας ότι θα ξαναγεμίσουμε τα αμφιθέατρα, μέσω των φοιτητών μας θα μεταφέρουμε την πληροφορία θα μεταφέρουμε την παιδεία και την γνώση. Ευχαριστώ!

Δ.Ρόκος: Κύριε συνάδελφε πριν δώσω το λόγο στον κ. Ασπράγκαθο, φαντάζομαι ότι υπονοούσατε ότι μεταβιβάζουμε και παράγουμε νέα γνώση. Όχι πληροφορία, γιατί σήμερα μεταβιβάζονται τόνοι πληροφοριών οι οποίοι συνήθως δεν περιέχουν ούτε ένα γραμμάριο γνώσης.

Ν.Ασπράγκαθος: Αγαπητοί συνάδελφοι εγώ χαιρετίζω αυτή την διαδικασία και μπορώ να πω ότι είμαι πολύ ευχαριστημένος που βρέθηκα μεταξύ συναδέλφων διαφόρων άλλων ειδικοτήτων και ανταλλάξαμε απόψεις για τέτοια σοβαρά ζητήματα. Εκείνο που ήθελα να πω είναι ότι δεν πρέπει να μείνουμε στις λέξεις ή πως ονομάζουμε μερικά πράγματα. Την ουσία νομίζω πρέπει να δούμε και νομίζω ότι εδώ όσον αφορά το ζήτημα του τύπου της ανάπτυξης αν θέλετε, οι προσπάθειες οι οποίες γίνονται είναι σε θετική κατεύθυνση. Οι δυσκολίες όμως οι οποίες δημιουργούνται για να έχουμε μια ανάπτυξη όπως θα την θέλαμε, όπως θα την οραματιζόμασταν οφείλονται στην ανισοκατανομή ισχύος. Δηλαδή έχουμε μια όλο και μεγαλύτερη ανισοκατανομή ισχύος ανάμεσα στους λίγους και στους πολλούς. Αν δεν λυθεί αυτή η αντίφαση, νομίζω, ό,τι και να λέμε δεν πρόκειται να λύσουμε κανένα πρόβλημα ούτε δημοκρατίας, ούτε ελευθερίας, ούτε ισοκατανομής αν θέλετε, αγαθών και όχι μόνο αγαθών και εξουσίας πάνω σ' αυτά τα οποία διαχειρίζεται η κοινωνία. Δηλαδή η κοινωνία δεν μπορεί να συμμετάσχει σ' αυτό το γίνεσθαι όσο υπάρχει αυτό το χάσμα και συνεχώς αυξάνει. Επομένως ένα τέτοιο ζήτημα -αυτό οι ειδικοί το ονόμασαν αντίφαση κεφαλαίου εργασίας- εμείς ας το ονομάσουμε όπως θέλουμε. Αυτό όμως είναι το βασικό πρόβλημα που πρέπει να λυθεί. Δεύτερο ζήτημα τώρα, θα γίνω πιο πρακτικός, νομίζω ότι η συζήτηση που γίνεται για τις νέες τεχνολογίες λίγο πολύ μας αποπροσανατολίζει και μας αποπροσανατολίζει στο ζήτημα της εκπαίδευσης. Αρχίζουμε να μιλάμε για "πληροφοριακή" -νομίζω έκανε λάθος ο συνάδελφος- στην ονοματολογία αλλά αυτό περνάει και στο μυαλό μας, ότι είμαστε μεταβιβαστές και μεταβιβαστές είναι οι βάσεις δεδομένων. Από μια βάση σε μια άλλη. Δεν είναι άνθρωποι, δεν είναι εκπαίδευση, δεν είναι ανάμεσα σε δάσκαλο και σε μαθητή. Αυτή είναι μια διαφορετική διαδικασία, ο δάσκαλος έχει την υποχρέωση να μάθει στον μαθητή του συστήματα σκέψης, μεθόδους και μπορεί να διαφωνούν άλλοι με αυτές τις μεθόδους. Δηλαδή πρέπει να του μάθουμε τα βασικά των επιστημών. Και από κει κινδυνεύουμε νομίζω, με μια άλλη θεώρηση η οποία προέρχεται κι απ' την Μπολόνια, κι αν θέλετε κι απ' όλα αυτά στα συστήματα τα οποία εγώ δεν βλέπω την τεχνολογία ότι φταίει, αλλά ο τρόπος που τη χειριζόμαστε και τα προγράμματα που τη χρηματοδοτούν σε ποια κατεύθυνση την πάνε. Και είδα

εδώ τέτοιες εισηγήσεις που οδηγούν σε τέτοιο κατακερματισμό. Δηλαδή ψάχνουμε να βρούμε ένα θέμα και ουσιαστικά ψάχνουμε την βάση δεδομένων και όχι το σύστημα της σκέψης του Αριστοτέλη, τι είπε. Οπότε καταλήγουμε να μιλάμε για τσιτάτα και το λέω τώρα έτσι για να ανοίξει η συζήτηση και να κάνουμε και σύγκρουση μεταξύ μας, ή λέμε ότι διδάσκουμε με ένα σύστημα υπολογιστών που τελικά είναι ένα εποπτικό μέσο. Το σύστημα είναι τι διδάσκουμε. Το περιεχόμενο, οι αξίες. Και όχι ο τρόπος. Από κει και πέρα, η πρόκληση για μένα είναι πως θα διδάξουμε τα συστήματα σκέψης, πως θα διδάξουμε δηλαδή τις αρχές της φυσικής, ούτως ώστε να τις καταλάβει ο μαθητής μας, ή να διδάξουμε τις αρχές της φιλοσοφίας για να τις καταλάβει και να μπορεί να σκέφτεται. Αν μπορεί η νέα τεχνολογία και οι συνάδελφοι που ασχολούνται σχετικά να μας βοηθήσουν σ' αυτό, είμαι υπέρ της νέας τεχνολογίας. Αν μας βοηθήσουν να κατακερματίσουμε τη σκέψη του φοιτητή, εγώ είμαι πολέμιος και σκληρός πολέμιος αν θέλετε. Και όσες δυνάμεις έχω θα τις χρησιμοποιήσω για να είμαι εναντίον αυτού. Ευχαριστώ!

Δ.Ρόκος: Είναι η δεύτερη φορά που συμφωνώ μαζί σας αγαπητέ συνάδελφε. Ο συνάδελφος Ζεντέλης έχει το λόγο

Π.Ζεντέλης: Έχω ένα συνειδησιακό ερώτημα. Αν κάνω καλά την δουλειά μου ως ακαδημαϊκός δάσκαλος. Το θέμα είναι Παιδεία, Έρευνα και Τεχνολογία. Πιστεύω ότι η τεχνολογία παράγεται εξωγενώς, εν μέρει και στα Πανεπιστήμια και χρησιμοποιείται επαρκώς ή ικανοποιητικά. Η Έρευνα με όποιο τρόπο παράγεται και με όλα τα μειονεκτήματα είναι αναγκαία διότι παράγει γνώση, η οποία περνάει σε διαδικασίες εκπαίδευσης. Όμως πρέπει να θυμόμαστε ότι δεν αυτοσκοπός. Ο κυρίαρχος στόχος του Πανεπιστημίου είναι η παροχή παιδείας και εκπαίδευσης. Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο πρέπει να καθοδηγεί την κοινωνία, να μην κρίνεται ή να μην κατακρίνεται. Χρειαζόμαστε σήμερα ένα καλύτερο Πανεπιστήμιο. Το ερώτημα είναι μπορεί να γίνει; Η απάντηση είναι ναι! Και έχουμε να κάνουμε πάρα πολλά και συγκεκριμένα. Υπάρχουνε για να γίνει ένα καλύτερο Πανεπιστήμιο τρεις πόλοι. Είναι και της μόδας. Ή τρεις στόχοι, ή τρία σημεία που πρέπει να παλέψουμε. Το πρώτο σημείο είναι ό,τι σημαίνει η αυτοτέλεια του Πανεπιστημίου. Εδώ υπάρχουν αντίρροπες δυνάμεις που πρέπει να υπερνικηθούν. Δεν είναι της θεωρίας των πακτώσεων η του μικρού βαθμού ελευθερίας. Η πάκτωση μπορεί να γίνει άρθρωση κήλης. Άρα μπορεί κανείς να πετύχει πολλά πάνω σ' αυτό παρότι υπάρχουν αντίθετες και αντίρροπες δυνάμεις. Το δεύτερο σημείο είναι η Έρευνα. Χθες ακούστηκαν πολύ σημαντικές εισηγήσεις για την Έρευνα που πρέπει να εξυπηρετεί την κοινωνία. Να είναι χρήσιμη στην κοινωνία κι όχι στην υπηρεσία του κέρδους κ.λπ. Συμφωνώ ότι μπορούν να γίνουν πολλά γι' αυτό αλλά δεν είναι αυτοσκοπός. Μας χρειάζεται νέα γνώση που παράγεται και για το καλό της κοινωνίας και για το καλό της παιδείας και της εκπαίδευσης. Και εδώ υπάρχουν αντίρροπες δυνάμεις που πολλά πρέπει να γίνουν ώστε αυτές να υπερνικηθούν. Το τρίτο σημείο που δεν τονίστηκε αρκετά και θέλω να σταθώ είναι η παροχή Παιδείας. Που είναι ο κυρίαρχος στόχος του Πανεπιστημίου που χρησιμοποιεί και τα συμπεράσματα της Έρευνας. Εδώ δεν υπάρχουν αντίρροπες δυνάμεις. Και πρέπει να γίνουν πολλά. Και μπορούν να γίνουν αμέσως πολλά. Πρέπει να βελτιώσουμε τις διαδικασίες μετάδοσης της γνώσης, τις μεθόδους και την αποτελεσματικότητα, ώστε τα προϊόντα που παράγουν τα Πανεπιστήμια, οι γνώσεις δηλαδή να φθάνουν στους φοιτητές. Οι άνθρωποι που θα είναι οι φορείς της ανάπτυξης πρέπει να είναι οι βέλτιστοι και δεν είναι. Θα συμφωνήσω με τον συνάδελφο Βεσκούκη για τα άδεια αμφιθέατρα και πιστεύω ότι πρέπει να κάνουμε πολλά στις διαδικασίες εκπαίδευσης. Χθες άκουσα την εισήγηση που είχε τίτλο, η αξιολόγηση της αξιολόγησης και περιλάμβανε ένα μοντέλο μετρητικών χαρακτηριστικών για την αξιολόγηση των δημόσιων Πανεπιστημίων και σκέφτηκα το

εξής. Μπορεί να έχουμε δύο Πανεπιστήμια που να έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά απ' αυτά που αναφέρθηκαν χθες. Δηλαδή να έχουν πολύ καλά προγράμματα, πολύ καλά papers πολύ μεγάλο αριθμό επισκεπτών καθηγητών και όλα αυτά. Το ένα μπορεί να είναι καλό διότι η μετάδοση της γνώσης εξασφαλίζεται και το άλλο όχι καλό. Η μετάδοση της γνώσης είναι μετρήσιμη, διότι μπορούν να βρεθούν διεργασίες γι' αυτό το σκοπό και νομίζω ότι πρέπει άμεσα να κάνουμε κάτι γι' αυτό διότι δεν υπάρχουν αντίρροπες δυνάμεις, και θα είμαστε καλύτερα, θα αισθανόμαστε καλύτερα ότι κάνουμε καλύτερα τη δουλειά μας και αυτό θα οδηγήσει στα γεμάτα αμφιθέατρα.

Δ.Ρόκος: Πριν δώσω το λόγο στον συνάδελφο Παυλίδη θέλω να πω και την δική μου γνώμη και μπορεί να λαθεύω, ότι πολλοί από μας εδώ μέσα βλέπουμε την παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμό και όχι ως μετάδοση ή αναμετάδοση έτοιμων γνώσεων, έστω και με τις καλύτερες τεχνολογίες. Εγώ πιστεύω αυτό που είπε ο συνάδελφος Ασπράγκαθος και το οποίο είναι πολύ σημαντικό, ότι πρέπει να αναπτύξουμε μεθόδους, κριτική σκέψη και προσωπικότητα ολοκληρωμένη στους φοιτητές μας κ.λπ. και αν σ' αυτό μπορεί η τεχνολογία να βοηθήσει είναι καλοδεχούμενη. Αν πρόκειται όμως η τεχνολογία να βοηθάει με τα κινητά τηλέφωνα 5ης γενιάς στο κλάσμα δευτερολέπτου να ειδοποιεί ο Σόρος τον δικό του στο χρηματιστήριο της Ιαπωνίας ότι έπεσε η τιμή του δολαρίου και πρέπει να αγοράσει πουλώντας γεν, τότε πραγματικά αυτό δεν δίνει καμία βοήθεια στην κοινωνία αλλά βοηθάει στην επέκταση της ατομικής κερδοσκοπίας. Αν λοιπόν εμείς εκπαιδεύσουμε τα παιδιά γι' αυτά, και είναι αποτελεσματικά και αποδοτικά για να βρουν δουλειά σε εταιρείες marketing κ.λπ. εγώ πιστεύω ότι αυτό δεν είναι παιδεία. Και είμαι αντίπαλος με οποιονδήποτε έχει μια τέτοια άποψη. Παρά τις πολύ καλές προθέσεις που μπορεί να έχει. Αυτό πρέπει να σκεφτούμε. Μόρφωση, πολιτισμός και κριτική σκέψη. Πρέπει να βρούμε το καινούργιο, να αντιπαρατεθούμε, να το τεκμηριώσουμε με επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα. Να μη αποδεχόμαστε άκριτα έτοιμα πράγματα έστω και της τελευταίας λέξης της τεχνολογίας. Εκεί είναι ένα θέμα και πρέπει να συμφωνήσουμε. Με ποιόν είμαστε και με ποιόν όχι. Και κανείς δεν έχει αντίρρηση να γεμίσουν τα αμφιθέατρα. Τα αμφιθέατρα όμως δεν γεμίζουν με κανένα τρόπο όταν υπάρχουν μια σειρά προβλήματα τα οποία ανάγονται στην οικονομία, στην κοινωνία, στην πολιτική και στον πολιτισμό. Αυτά δεν μπορούμε να τα αφήσουμε έξω από δω και εμείς μέσα στον γυάλινο πύργο μας να μιλάμε χωρίς να σκεφτόμαστε ολιστικά. Εμείς πρέπει να ξέρουμε ότι όλα αυτά έχουν να κάνουν και με την ταξικότητα. Εγώ παρασιώπησα το κομμάτι από την εισήγησή μου για την ολική ταξικότητα για να μη πάρω περισσότερο χρόνο. Η ολική ταξικότητα αναφέρεται σε πολλά επίπεδα κι αν μου επιτρέπεται να πω δυο κουβέντες. Με τα βιολογικά προϊόντα οι πλούσιοι θα μπορούν να τρώνε φαγητά τα οποία θα είναι πιο υγιεινά από τους άλλους. Θα μπορούν αν πάνε σε ξενοδοχεία μπουτίκ 250 αστέρων στα βουνά, θα μπορούν να παρακολουθήσουν τα πιο μονάδα πολιτισμικά γεγονότα σε περίπου "ιδιόκτητα" δημόσια μέγαρα πολιτισμού και όπως μου είπαν κάποιοι συντοπίτες μου Μετσοβίτες, θα θέλουν και spa και Jacuzzi στα ξενοδοχεία του Μετσόβου. Αμ δεν είναι αυτό που θέλουμε στο Μέτσοβο. Στο Μέτσοβο θέλουμε την φύση, τον πολιτισμό, την παράδοση, αυτά θέλουμε. Ή τουλάχιστον λέω, κάποιοι σαν εμένα που είμαστε οπισθοδρομικοί αυτά θέλουμε.

Π.Παυλίδης: Ο Δημήτρης Ρόκος με τις επισημάνσεις του είναι σαν να μου έδωσε πάσα. Επειδή είμαι από ένα Παιδαγωγικό Τμήμα και για μας είναι επίσημο ζήτημα αυτή η πρόκληση της εκπαιδευτικής τεχνοκρατίας, θα ήθελα να δηλώσω χωρίς ίχνος τεχνοφοβίας, ότι η παιδαγωγική σχέση είναι όχι σχέση μεταξύ δύο εγκεφάλων. Δεν διδάσκει ένας εγκεφαλος έναν άλλον εγκεφαλο. Αλλά είναι μια σχέση προσωπικοτήτων. Η μόρφωση είναι η διάθλαση της γνώσης διαμέσου όλου του

φάσματος των στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια προσωπικότητα. Δηλαδή της ηθικής στάσης, των αισθητικών κριτηρίων, των κοσμοθεωρητικών, των φιλοσοφικών αναζητήσεων, της στάσης ζωής. Μορφώνεται στην ουσία ένας άνθρωπος σύμφωνα με μια στάση ζωής και προσλαμβάνει την γνώση διαμέσου των στόχων που θέτει, των στάσεων που υιοθετεί απέναντι στον κόσμο που τον περιβάλλει. Αλλά θα ήθελα από εδώ να πάω σε ένα άλλο ακόμα πιο κρίσιμο ζήτημα κατά την άποψη μου. Ξέρετε και όλοι μας αντιλαμβανόμαστε ότι βρισκόμαστε σε δύσκολες καταστάσεις, δύσκολους καιρούς. Αντιμετωπίζουμε αρκετά αδιέξοδα στα έργα μας, ξέρετε θα ήθελα να θυμηθώ αυτά που έλεγε ο Πάολο Φρέι ένα διάσημος Αριστερός Παιδαγωγός από την Βραζιλία αναφερόμενος στην κουλτούρα της σιωπής. Υπάρχουν άνθρωποι που σε ζοφερούς καιρούς παραμένουν σιωπηλοί. Που ζουν μια αναξιοπρεπή ζωή ωστόσο όμως δεν αντιδρούν. Δυστυχώς αυτό είναι κυρίαρχο φαινόμενο σε περιοχές με εξαιρετικά απαξιωτικές για τους ανθρώπους συνθήκες. Δεν αποστασιοποιείται, δεν αποστασιοποιούνται οι άνθρωποι από τον ζόφο επειδή απλά και μόνο τον βιώνουν. Και βεβαίως οι Πανεπιστημιακοί. Η αποστασιοποίηση οπωσδήποτε προϋποθέτει μια εναλλακτική λύση, ένα στόχο. Ένα ιδεώδες, ένα αυθεντικό εναλλακτικό ιδεώδες. Ένα πραγματικά ρεαλιστικό ιδεώδες. Μια πραγματικά ρεαλιστική ουτοπία όπως λένε κάποιοι. Τώρα, βεβαίως το ιδεώδες δεν είναι κάτι που έρχεται έτσι αυτόματα. Πατάς ένα κουμπί και σου προκύπτει. Ούτε και είναι κάτι που γίνεται ερήμην των ανθρώπων. Αλλά ας μη γελιόμαστε. Οι άνθρωποι του καθημερινού μόχθου, λόγω των συνθηκών ζωής, όχι λόγω κάποιων βιολογικών νευρωνικών αιτιών, δεν μπορούν να υπερβούν το άγχος της επιβίωσης. Βουλιάζουν μέσα σ' αυτό. Δεν μπορούν να ασχοληθούν με όλα εκείνα τα κρίσιμα ζητήματα που οδηγούν στην προοπτική. Είναι ζήτημα της διάνοησης αυτό. Εφόσον διατηρείται ο υποδουλωτικός καταμερισμός της εργασίας -δυστυχώς δεν τον ξεπεράσαμε- είναι καθήκον της διάνοησης. Οι άνθρωποι της καθημερινής συνείδησης είναι εγκλωβισμένοι σ' αυτό το εδώ και τώρα. Πέρα δεν μπορούν να πάνε. Πρόκειται όταν μιλάμε για την διάνοηση και το καθήκον της να ασχοληθεί με την εναλλακτική προοπτική, με το "ιδεώδες". Πρόκειται εδώ πέρα για μια στροφή στην ιδεολογία που έρχεται να στρεβλώσει την αυθεντική καθαρή επιστημονική έρευνα; Όχι! Πέραν κάθε δέσμευσης απέναντι στις νέες αντιλήψεις περί αξιοκρατικής, αξιολογικής ιδιαιτερότητας, το "ιδεώδες" είναι ουσιαστικά ζήτημα της επιστημονικής έρευνας και της παιδείας. Γιατί αν παιδεία και επιστημονική έρευνα σημαίνει ενασχόληση με τα κρίσιμα ουσιαστικά ανθρώπινα ζητήματα, τότε συνέπεια της μορφωσιακής προσπάθειας είναι το εύρος και η συνέπεια της ερευνητικής δραστηριότητας. Η αυθεντικότητα της ενασχόλησης με τη γνώση και με την επιστημονική έρευνα συνάπτονται άμεσα με την αυθεντικότητα του ενδιαφέροντος για την ανθρωπότητα. Για τις προοπτικές της ανθρωπότητας. Όχι με το κονφορμιστικό ενδιαφέρον για να πάρει κανείς τίτλους. Αλλά με το αυθεντικό ενδιαφέρον για μια καλύτερη ανθρωπότητα και ως εκ τούτου για νέες προοπτικές για την παιδεία και την επιστήμη και την τεχνολογία. Κι αυτό είναι σημαντικό. Δίνει δημιουργικότητα στο έργο του επιστήμονα, του παιδαγωγού και του ερευνητή. Να ανοίξεις νέες προοπτικές σημαίνει να εντάσσεις το έργο που προωθείς σε μια αντίληψη νέων προοπτικών για την ανθρωπότητα, γιατί και η παιδεία και η έρευνα αλλά και η τεχνολογία είναι για την ανθρωπότητα, για τους ανθρώπους είναι, για τον ανθρώπινο βίο. Τελειώνοντας. Σε ό,τι αφορά αυτές τις νέες προοπτικές. Που θα βρούμε την προοπτική; Εγώ δεν θα σχολιάσω τώρα τις ιδέες που προτείνονται. Νομίζω αυτή η συζήτηση θα συνεχιστεί, θα είναι βασανιστική και θα ήθελα να κάνω μόνο μια επισήμανση. Δυστυχώς ήδη στο παρελθόν είχαν αποτύχει οι προσπάθειες εγκεφαλικής κατασκευής ενός καλού "ιδεώδους". Νομίζω ότι είναι ίσως και κοινός τόπος εδώ πέρα ότι το "ιδεώδες" πρέπει να το αναζητήσουμε στην

πραγματικότητα στην κοινωνία που ζούμε. Σε κείνες τις τάσεις όμως αυτής της κοινωνίας που μπορεί να μην είναι και τόσο εμφανείς οι οποίες την υπονομεύουν εκ των έσω. Εδώ ερχόμαστε στην προβληματική των αντιφάσεων. Ας αναγνώσουμε χειραφετικά την πραγματικότητα. Ας αναγνώσουμε χειραφετικά την κοινωνία και ας μετατρέψουμε αυτές τις τάσεις σε μια αντίληψη περί μιας άλλης ανθρώπινης, καλύτερης κοινωνίας. Ευχαριστώ!

Γ. Παναγιώτου: Κύριε πρόεδρε, νομίζω σε ότι αφορά το πρόβλημα της παιδείας νομίζω ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ανώτατη Εκπαίδευση είναι τα άδεια αμφιθέατρα και θα συμφωνήσω σ' αυτό με τον συνάδελφο Βεσκούκη. Πιστεύω ότι το υλικό που έρχεται μέσα στο Πανεπιστήμιο έχει περάσει από μια εξοντωτική διαδικασία των εισαγωγικών εξετάσεων και έρχεται χαμένο να παρακολουθήσει τα μαθήματα του 1^{ου} έτους. Και πάντοτε ισχύουν οι νόμοι της φυσικής: τάση, παραμόρφωση. Τάση ο σπουδαστής να εκτονωθεί. Αυτή η εκτόνωση σε συνδυασμό με την πρακτική πολλών πολιτικών παρατάξεων που απ' το πρώτο έτος γαλουχούν τους σπουδαστές με την πρακτική του ό,τι χρειάζεται να μάθεις για τη δουλειά θα το μάθεις πάνω στη δουλειά, που για ορισμένες παρατάξεις είναι μια κυρίαρχη πρακτική μέσα στο Πανεπιστήμιο, οδηγεί τον σπουδαστή σε οτιδήποτε άλλο εκτός του να παρακολουθεί τις σπουδές. Και εδώ πέρα καταρρέει το για μένα κυρίαρχο κριτήριο αξιολόγησης του δασκάλου που είναι η επίδοση των σπουδαστών του. Πως θα αξιολογήσεις έναν δάσκαλο όταν δεν έχουν έρθει να τον ακούσουν καθόλου; Δεν ξέρουν αν είναι βραδύγλωσσος, αν είναι ψηλός, ή με "θεληματικό σαγόνι". Εγώ έχω πάρα πολλούς σπουδαστές που τους βλέπω μόνο στις εξετάσεις. Και το ερώτημα είναι γιατί ξοδεύουμε χρήματα για την παιδεία και ζητάμε περισσότερα χρήματα για την παιδεία; Για να κτίσουμε αίθουσες άδειες; Νομίζω ότι συμφέρει από κάθε άποψη συμπεριλαμβανομένου και του να νοικιάζουμε τις αίθουσες ενός μεγάλου ξενοδοχείου να κάνουμε τις εξετάσεις εκεί. Ζητάμε εργαστήρια, εργαστήρια για τι; Για να κάνουμε ερευνητικά προγράμματα τα οποία τις περισσότερες των περιπτώσεων κάθε άλλο παρά ερευνητικά είναι, αλλά είναι μελέτες που θα μπορούσε να τις κάνει ένα τεχνικό γραφείο της πιάτσας; Σε ότι αφορά στο θέμα το περιβάλλοντος και αυτό που ειδικά επικρατεί σε ορισμένες περιοχές της χώρας μας και γενικότερα στις περιοχές που έχουν ένα κάλλος φυσικό. Θα πρέπει να διατηρηθούν, θα πρέπει να είναι ανέγγικτες. Είπατε προηγουμένως ότι ορισμένοι προτείνουν Jacuzzi στο Μέτσοβο. Σας λέω γιατί αυτό; Γιατί οι κάτοικοι των πόλεων που έρχονται εδώ σε ένα ξενοδοχείο τα θέλουνε. Κι αν δεν έρθουν εδώ, αν δεν υπάρχει εδώ πέρα το Jacuzzi θα πάνε κάπου αλλού. Θα σας πω κι ένα προσωπικό προβληματισμό, που θα σας στενοχωρήσω λίγο. Θέλω να αλλάξω τη στέγη του σπιτιού μου. Έχει παραδοσιακό κεραμίδι. Κανονικά θα πρέπει να είχε για να είναι πιο παραδοσιακό να είχε πλάκες. Ξέρετε ότι οι πλάκες κάθε δύο χρόνια θέλουν αντικατάσταση. Επίσης θέλουν μια πολύ βαριά κατασκευή, ξύλινη κατασκευή για να τις αντέξει. Το κεραμίδι θέλει λιγότερο. Υπάρχει ένα άλλο υλικό. Το οποίο είναι μέταλλο με επικάλυψη ψηφίδας κεραμιδιού. Εάν χρησιμοποιήσω αυτό το υλικό θα αντικαταστήσω είκοσι τόνους κεραμιδιού με ενάμιση τόνο του καινούργιου υλικού. Βιάζω την αισθητική του περιβάλλοντος ολίγο. Αλλά το κάνω. Από την άλλη μεριά χρησιμοποιώντας λιγότερη ξύλινη κατασκευή ευνοώ το περιβάλλον γιατί δεν θα χρειαστούν να κοπούνε περισσότερα ξύλα. Τι να κάνω; Ευχαριστώ!

Δ. Ρόκος: Πριν δώσω το λόγο στον κ. Θεολόγου θέλω να πω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικά αυτά τα προβλήματα που έθεσε ο συνάδελφος Παναγιώτου και λέω κι εγώ άλλο ένα τέτοιο πρόβλημα. Μιλάμε -και μιλάω κι εγώ πολύ συχνά γι' αυτό- για ένα ειρηνικό και καλύτερο κόσμο. Έχω πάρα πολλές και μεγάλες αμφιβολίες σε μια τέτοια ενδεχόμενη θετική εξέλιξη τι θα γίνει π.χ. με όλη την εργατική τάξη που

δουλεύει στο στρατιωτικοβιομηχανικό σύμπλεγμα. Και προκειμένου να κάνουμε μια αλλαγή πρέπει να το σκεφτούμε κι αυτό. Άρα λοιπόν είναι πολύ θετική η συμβολή του συναδέλφου Παναγιώτου μ' αυτό τον προβληματισμό. Έχω μια διαφορά όμως μόνο. Ότι αυτοί οι άνθρωποι που έρχονται το Μέτσοβο δεν μπορεί να θέλουν Jacuzzi διότι δεν έχουν ούτε στο σπίτι τους. Συγγνώμη! Γνωρίζω πολύ καλά την κατάσταση και την έχω συζητήσει με πολλούς. Εδώ είναι ο τουρισμός του Σαββατοκύριακου. Καλαμπάκα, Μετέωρα, Μέτσοβο και ίσως και λίγο Ζαγόρι. Ένα κοντοσουβλί, λίγες χυλοπίτες, Μετσοβόνη και μια διανυκτέρευση. Αυτό είναι μικρομεσαίος. Μικρο-μικρομεσαίος τουρισμός. Το jacuzzi μπορεί να θέλει να το βρει στο Μέτσοβο και να μην το έχει σπίτι του; Δεν ξέρω! Λέω ότι όλα τα πράγματα έχουν ένα μέτρο. Δεν θέλω να πάω στα ρητά του Παναγιώτη Ζεντέλη, αλλά όλα έχουν μια κλίμακα. Κι αυτήν την κλίμακα δεν πρέπει να την βιάζουμε. Αυτή είναι η γνώμη μου. Ο κ. Θεολόγου.

Κ.Θεολόγου: Καλησπέρα σας. Θα δηλώσω την γνώμη μου με ταπεινότητα και με αυτοαμφισβήτηση γι' αυτά που θα πω. Σεμνά και ταπεινά. Δεν βλέπω την τεχνολογία τόσο αρνητικά όσο ο συνάδελφος Βεσκούκης που είπε ότι η τεχνολογία πάντα προσπαθεί να εξουσιάζει. Αν οι Ρωμαίοι δεν είχαν την διάθεση να πατεντάρουν τους καταπέλτες, άφησαν όμως στην κοινωνία τον πολιτισμό, το αμμοκονίαμα και έφτιαξαν τεράστια οδοστρώματα για να μπορεί να επικοινωνεί ή να συκοινωνεί ελεύθερα ο τότε πολιτισμένος ή απολίτιστος κόσμος. Συμφωνώ με τον κ. Ματθόπουλο ότι η παιδεία οφείλει να μεταβιβάσει όλα τα ερευνητικά προγράμματα στην κοινωνία, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία, χρησιμοποιώντας ό,τι της προσφέρεται και να μην περιοριστεί μονάχα στα ερευνητικά προϊόντα της. Να διαχύσει εν γένει την γνώση στην κοινωνία. Νομίζω αυτός πρέπει να είναι ο στόχος και η τεχνολογία προσφέρεται με την ραγδαία εξέλιξη της να το κάνει. Και να δώσει προσπέλαση σε όλους τους πολίτες. Οι διδάσκοντες μπορούν να διευρύνουν την πνευματική παραγωγή τους όχι μόνο γράφοντας επιστημονικά papers αλλά αφιερώνοντας χρόνο και σε εκλαϊκευμένες εκδοχές εργασιών και άρθρων σε εφημερίδες, σε περιοδικά που δεν μετράνε για την εξέλιξη τους στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Να γράφουν σε εφημερίδες δηλαδή που τις διαβάζει ο κόσμος και δεν είναι κάποιες ιδιαίτερες. Οι διδάσκοντες θα πρέπει να χαρίζουν τα δικαιώματα απ' τα συγγράμματα τους στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα όπου υπηρετούν και να μην επιδιώκουν μοιράζοντας τα σαν υποχρεωτικά συγγράμματα την επαύξηση των εσόδων τους. Οι προτεραιότητες του Μετσοβίου στις οποίες αναφέρθηκε νομίζω χθες και ο πρύτανης του Πολυτεχνείου ο κ. Μουτζούρης θα πρεπε να συμπεριλαμβάνουν όχι μονάχα εκείνες οι οποίες αφορούν στις Σχολές, αλλά μπορούν να συμβάλουν και στην παραγωγή dvd και cd με προγράμματα ή μαθήματα φροντιστηριακά για φοιτητές, ή για μαθητές, ή για νέα γνώση προς τους απλούς πολίτες, ή ιδιαίτερη γνώση που θα διαμορφώσει πολίτες και θα φτάσουμε και στο "ιδεώδες" στο οποίο αναφέρεται και ο κ. Παυλίδης. Ευχαριστώ!

Δ.Καλαμπάκος: Κάποια σχόλια... Ακούστηκε: σημαντικό πρόβλημα τα άδεια αμφιθέατρα. Αλλά κάτι δεν μου πάει καλά σ' αυτό. Ή θα βγάλουμε ένα συμπέρασμα ότι έχουμε να κάνουμε με μια άχρηστη γενιά, μια γενιά η οποία έχει πολύ ενδογενή προβλήματα ή θα σκεφτούμε πως κάτι άλλο φταίει. Οι φοιτητές δεν πατάνε στα αμφιθέατρα. Ίσως γιατί μια ολόκληρη κοινωνία χλευάζει την αξία ότι θα κερδίσεις την ζωή σου με την προσπάθεια σου. Το πρότυπο της ελληνικής κοινωνίας είναι η λαμογιά, ο Κοσκωτάς, ο Σάκης και ο Κωστόπουλος. Δεν το καταλαβαίνεται αυτό; Η ελληνική κοινωνία καλλιεργεί την άποψη ότι θα πρέπει να δουλεύεις σκληρά, πρωί-βράδυ, και με τον ιδρώτα σου θα προκόψεις; Και φταίνε τα παιδιά που δεν το καταλαβαίνουν αυτό; Καλά δεν έχει κανένας από εσάς, τους καθηγητές, κανένα

παράδειγμα όταν εμπνέεις φοιτητές σε ένα στόχο και τα παιδιά δουλεύουν νυχθημερόν και κάνουν πράγματα απίθανα; Είναι πάρα πολύ άδικο για τα παιδιά. Δεν είναι λαϊκισμός. Για να κάνουν κάτι διαφορετικό, πρέπει να πάνε ενάντια σε θεούς και δαίμονες. Δεύτερο: Όσον αφορά στις αντιθέσεις, ξανά. Εμάς βολεύουν! Ενώ όλα τα προβλήματα είναι σύνθετα και πρέπει να ανέβεις ψηλότερα για να τα δεις συνολικά, σε σπρώχνουν ολοένα και πιο χαμηλά στην υπερεξειδίκευση. Θυμήθηκα τώρα τον Παναγιώτου, σε κάτι. Έχει στο γραφείο του αναρτημένο ένα ρητό, που αφορά στην υπερεξειδίκευση. Να μαθαίνεις ολοένα και περισσότερα πράγματα για ολοένα και λιγότερο σημαντικά πράγματα. Μέχρι να μάθεις τελικά τα πάντα για το τίποτα. Τρίτον: Η σημασία των λέξεων... Συμφωνούμε όλοι ότι το βασικό είναι το περιεχόμενο και επομένως ας ξεπεράσουμε την έντονη αντιπαράθεση για τις λέξεις. Αλλά και οι λέξεις έχουν τις σημασίες τους. Ας δούμε ένα παράδειγμα. Υπάρχει πιο όμορφη λέξη από τη λέξη «ελευθερία»; Αλλά τα «φιλελεύθερα μέτρα» έχουν ταυτιστεί με μέτρα ενάντια στην εργασία. Ε, λοιπόν, κάποια στιγμή έπρεπε να γίνει μια συστηματική προσπάθεια για να ταυτιστεί ο χαρακτηρισμός «φιλελεύθερο μέτρο», με κάτι αντιλαϊκό. Από αυτή τη σκοπιά, δεν είναι καθόλου άσκοπη η προσπάθεια να ξεκαθαρίσουμε το περιεχόμενο της βιώσιμης ανάπτυξης. Ότι δηλαδή, η βιώσιμη ανάπτυξη, ως κυρίαρχη πολιτική η οποία προωθείται, αγνοεί, για παράδειγμα, την κοινωνική αδικία. Μια άλλη παρατήρηση όσον αφορά την αξιολύπη ανάπτυξη. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι δεν μπορεί κανείς προωθείται αγνοώντας, τη συμμετρία σε βάθος χρόνου και όπως μπορεί κανείς να μιλήσει για αξιολύπη ανάπτυξη, στο πλαίσιο αυτής της κοινωνίας. Τουλάχιστον αυτή είναι η άποψή μου. Κάποιος ο οποίος πιστεύει ότι μπορεί να την εφαρμόσει, σε μια μικρή νησίδα της κοινωνίας, είναι ουτοπιστής. Η άλλη πλευρά θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι φτιάχνουμε μια νέα κοινωνία και όλα τα επιμέρους προβλήματα θα λυθούν, ως δια μαγείας. Κάνουμε σοσιαλισμό κι όλα τα άλλα λύνονται. Τώρα τι αξία έχει η αξιολύπη ανάπτυξη, χάνουμε πολλές δυνάμεις, ας παλέψουμε για σοσιαλισμό κι όλα τα άλλα θα προέλθουν από αυτό. Δεν συμφωνώ σε μια τέτοια προσέγγιση. Στα θέματα της ανάπτυξης αναπτύσσονται θεωρίες. Η κυρίαρχη θεωρία είναι αυτή της βιώσιμης ανάπτυξης. Το να παλεύεις για την αξιολύπη ανάπτυξη, προσδιορίζοντάς την με χαρακτηριστικά που δεν εντάσσονται στο πλαίσιο αυτού του συστήματος, προσφέρεις πολύ ουσιαστική βοήθεια στη συσπείρωση δυνάμεων που βλέπουν εκτός συστήματος. Κι εγώ σ' αυτό βλέπω κάτι πολύ θετικό. Και κάτι τελευταίο. Οι ιδέες κυνηγιούνται σήμερα; Κάποιος είπε ότι σήμερα δεν κυνηγιούνται οι ιδέες. Οι ιδέες κυνηγιούνται σήμερα, και μάλιστα σκληρά! Ας δούμε ένα απλό παράδειγμα. Μου έλεγε τώρα ο Δημήτρης ότι σε μια εργασία που ήταν για την ανάπτυξη της γεωργίας στο Μέτσοβο, έλεγαν κάποιοι δικοί μας φοιτητές ότι θα πρέπει τα προϊόντα να γίνουν ανταγωνιστικά, θα πρέπει να αναπτυχθεί ο οικοτουρισμός, τα δέκα κλισέ για την ανάπτυξη που τα ακούμε παντού. Ας υποθέσουμε ότι πρότειναν κάποιο μη συμβατικό περιεχόμενο και στη βάση αυτού του περιεχομένου να ψάξουν να βρουν χρηματοδότηση. Να πούνε κατεβάζουμε μια πρόταση για το Μέτσοβο το οποίο θα είναι στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Τι points θα έφερνε, για να δούμε, κυνηγιούνται οι ιδέες; Γιατί οι ιδέες δεν είναι κάτι άυλο. Θέλουν χρήμα για να συντηρηθούν. Γιατί οι άνθρωποι που τις παράγουν έχουν ανάγκες. Δεν υπάρχει, αυθύπαρκτος, ο κόσμος των ιδεών. Είχα πει στην ομιλία μου ότι η πιο σκληρή μορφή πειθαρχίας είναι η εσωτερική πειθαρχία. Σου βάζουν τα κριτήρια και μετά είσαι υποχρεωμένος να ακολουθήσεις τον συγκεκριμένο δρόμο. Ότι γλιτώνει από αυτό πέφτει στη μέγγενη του καταναγκασμού, με διάφορες μορφές. Αλλά η πρώτη μορφή πειθαρχίας, δεν είναι καθόλου λιγότερο βίαιη, άσε που είναι και περισσότερο αποτελεσματική.

Δ. Ρόκος: Έχουμε και το παράδειγμα του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» στο οποίο νομίζω έχουμε κάνει ένα βήμα, πολύ σημαντικό, μπροστά. Πριν τρεις μήνες ήμασταν εδώ με το ΔΠΜΣ του ΕΜΠ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη». Τα παλικαράκια δουλεύανε μέχρι το πρωί για να προετοιμάσουν τελευταία στιγμή τις εισηγήσεις τους. Εάν δείτε εργασίες, έχουμε φέρει μερικές, προαιρετικές, ενός τετραμήνου. Σας παρακαλώ πάρα πολύ δείτε τες κάποια στιγμή. Βέβαια είναι λυπηρό που το λέμε αυτή τη στιγμή, στο κλείσιμο του Συνεδρίου. Δείτε τες, λιγάκι..

Και δεν είναι μόνον οι είκοσι εκλεκτοί όπως λέει ο συνάδελφος που ελπίζω να πάρει το λόγο μετά. Αυτό παλεύουμε να γίνει σε όλα τα επίπεδα. Αυτό λέμε ακριβώς. Κοιτάξτε κύριε συνάδελφε, μπορούμε να κάνουμε πράγματα και σήμερα. Δεν είναι κατεβασμένα ρολά. Αυτό θέλω να πω. Αυτό τι σημαίνει; Ότι αμφισβητούμε, πολεμούμε, εμπνέουμε. Και τον εαυτό μου για λόγους δεοντολογίας τον βγάζω έξω. Με την άοκνη συμβολή του Κώστα Καγκαράκη και των άλλων συναδέλφων της ΕΔΕ και των δασκάλων του ΔΠΜΣ. Από τη στιγμή που ήρθε ο Δημήτρης Καλιαμπάκος στο μεταπτυχιακό. Αλήθεια λέω. Με τον τρόπο με τον οποίο μίλησε η Ελίζα Παναγιωτάτου χθες. Σου χρωστάω Ελίζα την παράκληση να καθίσουμε δύο ώρες να συζητήσουμε επί του περιεχομένου της "βιώσιμης" και της αξιοβίωτης ανάπτυξης. Γιατί οι βαθιές δομικές διαφορές αφορούν πάντα στο περιεχόμενο και όχι σε όρους του συρμού. Θα το θέσεις οπωσδήποτε μόλις έρθει η σειρά σου. Δύο λέξεις ο κ. Ζούβιας.

Η. Ζούβιας: Εγώ δεν είμαι καθηγητής. Διέγνωσα την αγωνία στις ομιλίες όλων των καθηγητών κι αυτό είναι ένα πάρα πολύ παρήγορο σημείο. Μια παράκληση ενός ανθρώπου ο οποίος είναι εκτός Πανεπιστημίων υπό την έννοια την δική σας, βρείτε τα μεταξύ σας. Αφήστε κομματικές ταυτότητες στην μπάντα, βρείτε ένα *modus vivendi* και ξαναμπείτε μπροστά στην νεολαία. Γιατί εγώ αυτή την στιγμή πολύ φοβάμαι ότι η νεολαία είναι πολύ πιο μπροστά από εσάς. Προσωπική μου άποψη, μπορεί να είναι και λανθασμένη. Δεν ήθελα να μιλήσω γι' αυτό, ήθελα να μιλήσω για το *sra* που είπατε. Αυτό δεν νομίζω να το ακούσατε από Μετσοβίτες ή από Μετσοβίτικα χείλη. Εάν το Μέτσοβο τριάντα χρόνια από το 1977 αγωνιά και προσπαθεί να έρθει το Πολυτεχνείο στο Μέτσοβο, προς Θεού. Προσπαθεί και αγωνίζεται να έρθει το Πολυτεχνείο στο Μέτσοβο για να γίνει κυψέλη γνώσης ξανά, μια μεγάλη κυψέλη γνώσης, για το Μέτσοβο και για την κοινωνία του Μετσόβου κι όχι μόνο. Και των Ιωαννίνων και όλης της Ηπείρου. Αν αγωνίζεται το Μέτσοβο να ξανάρθει το επίπεδο της αγωγής παιδιών από το Μέτσοβο στο Πανεπιστήμιο στην εποχή του Σιομόπουλου του μακαρίτη και στην εποχή του Βαλέκα αγωνίζεται για παιδεία δεν αγωνίζεται για *sra*. Ούτε θέλει *sra* το Μέτσοβο. Το Μέτσοβο θέλει άλλη μορφή τουρισμού, ήπιες μορφές τουρισμού. Να έρχεται ο κόσμος εδώ να είναι ευχαριστημένος, να προτιμά γιατί όχι τα Μετσοβίτικα προϊόντα. Και θα 'θελα κάποια στιγμή να απασχοληθείτε με αυτό και θα παρακαλούσα ιδιαίτερα εσάς του Πολυτεχνείου να το δείτε, θα πρέπει να γίνει μια σοβαρή μελέτη η οποία δυστυχώς δεν έγινε όλα αυτά τα χρόνια. Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις για την περιοχή του Μετσόβου από την λειτουργία της Εγνατίας; Εγώ φοβάμαι ότι οι αρνητικές επιπτώσεις θα είναι πολύ περισσότερες από τις θετικές. Εκεί θα παρακαλούσα εγώ για την βοήθεια σας. Άρα λοιπόν μακριά απ' το Μέτσοβο αν θέλει κανένας να επενδύσει τα χρήματά του και να κάνει *sra*. Μακάρι να πάει μπροστά ο άνθρωπος, αλλά εμείς δεν το επιδιώκουμε. Εμείς επιδιώκουμε το Μέτσοβο να ξαναγίνει το Μέτσοβο των δασκάλων, του Τζαρτζούλη και των λοιπών δασκάλων οι οποίοι επάνδρωσαν όλες τις Σχολές του Γένους. Αυτό να ξαναγίνει το Μέτσοβο. Και εδώ ζητάμε την βοήθεια σας. Ευχαριστώ! Όσον αφορά τα άλλα εγώ πιστεύω με γόνιμο διάλογο θα τα βρείτε.

Κ. Τζαφέας: Στο τέλος θα ακούσετε πολύ Μέτσοβο και θα παρεξηγηθούμε. Για την παιδεία δεν θα σας πούμε εμείς, δεν είμαστε ειδικοί. Συμφωνώ με τον κ. Καθηγητή για το επίπεδο των παιδιών, των σπουδαστών, εγώ έχω παρακολουθήσει πολλές εργασίες. Εγώ παρόλο που δεν είμαι ειδικός καταλαβαίνω ότι είναι πάρα πολύ καλές οι εργασίες. Εχω παρακολουθήσει πολλές φορές τις εργασίες των μεταπτυχιακών φοιτητών του ΔΠΜΣ του Ε.Μ.Π. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη". Τώρα για το Μέτσοβο, επειδή είπαμε λίγο για τον τουρισμό και αναφέρθηκαν ορισμένα χαρακτηριστικά για την ξυλεία ή τα κεραμίδια ή τις στέγες. Δεν μπορεί να αλλάξει, αν δεν πάμε σε ποιοτικό τουρισμό. Δηλαδή συγκριτικό πλεονέκτημα του Μετσόβου από εδώ και πέρα όπως ανέφερε και ο κ. Ζούβιας πριν με την Εγνατία, θα 'ναι η ποιότητα στις υπηρεσίες που θα προσφέρουμε. Δεν μπορεί να αλλάξουμε τις στέγες, δεν μπορεί να αφαιρέσουμε ξύλα και να περιμένουμε περισσότερο τουρισμό. Συγκριτικό πλεονέκτημα του Μετσόβου λοιπόν θα είναι ο ποιοτικότερος τουρισμός. Μόνο έτσι ή με αυτές τις κινήσεις που κάνουμε να μην υπάρχουν πολλά αυτοκίνητα στο κέντρο, να υπάρξει ποιότητα ζωής των επισκεπτών μόνο έτσι νομίζω θα μπορέσουμε να απαντήσουμε σε αυτό που είπαμε πριν. Σε αυτό θέλουμε την βοήθεια σας πραγματικά. Και κλείνοντας με χαρά είδαμε να λειτουργεί αυτό το κτίριο στο Πρώτο Συνέδριο που έγινε εδώ και θέλουμε να το δούμε στη συνέχεια ακόμα περισσότερα Συνέδρια κι εμείς θα είμαστε κοντά ως δήμος και ως κοινωνία του Μετσόβου, που το έχει αγκαλιάσει και το περιμένει.

Δ. Ρόκος: Είναι η κ. Ρούνη, δεν ξεχνώ Ελίζα. Κυρία Ρούνη επιτρέπεται να κάνω μια παρέκκλιση;

Ε. Παναγοτάτου: Σύμφωνα με το ομαδικό κλίμα που έχουμε κατακτήσει αυτές τις μέρες θα ήθελα ευθέως να σας ρωτήσω κ. Καλιαμπάκο αν φωτογραφίζατε εμένα στις απαντήσεις που δώσατε; Με ενδιαφέρει αυτό δεν είναι προσωπικό θέμα. Είναι θέμα ιδεολογικού περιεχομένου. Φωτογραφίζατε εμένα;

Δ. Καλιαμπάκος: Συμφωνώ απόλυτα με όσα είπατε. Αν φωτογράφιζα κάποιον, πιο πολύ φωτογράφιζα εμένα. Επειδή ακριβώς συμφωνώ με τον τρόπο που σκέφτεστε και με τον διαλεκτικό υλισμό ως στοιχείο μεθοδολογικής ανάλυσης της πραγματικότητας. Με το ίδιο μεθοδολογικό κριτήριο θα ήθελα να κάνω ένα σχόλιο, σχετικά με μια παρατήρηση του κ. Λιοντάκη. Μια κατεύθυνση αξιολόγησης ανάπτυξης δεν θα μπορεί να αγνοήσει για ένα μεγάλο διάστημα το θέμα το κοινωνικό, της συγκρότησης της κοινωνίας σε άλλη βάση. Παρ' όλα αυτά, αυτό δεν οδηγεί σε μια γραμμή «πάλης για το σοσιαλισμό που θεραπεύει τα πάντα». Απεναντίας, μια σειρά συνθήματα-στόχοι, οι οποίοι διεμβολίζουν την υφιστάμενη κατάσταση, ακόμη κι αν δεν απαντούν συνολικά σε αυτή, είναι πολύ χρήσιμα. Είναι στο πεδίο της συζήτησης, οδηγούν έξω τα όρια του συστήματος και προσφέρουν πολλά.

Ε. Παναγοτάτου: Συμφωνώ μαζί σας. Τότε όμως, μιας και έχουμε τους σπουδαστές, έχουμε τεράστια ευθύνη να τους καλέσουμε πίσω στα αμφιθέατρα. Νομίζω ένας από τους λόγους που δεν έρχονται στο αμφιθέατρο είναι ότι αμφισβητούν την ευθύτητα και ειλικρίνεια μας. Όχι τη δική σας, την δική μας, ολονών. Γιατί εξωραϊζουμε τη διαδρομή του καπιταλιστικού συστήματος με αυτό που είπατε προηγουμένως. Ότι μπορεί να μην βρούμε συμμετρία. Γιατί δεν λέμε την αλήθεια στα παιδιά; Ότι σ' αυτό το σύστημα υπάρχουν αυτές οι δυνατότητες; Υπάρχουν πολλοί δρόμοι. Της απάθειας, της μάχης, αλλά και του αμφιβόλου αποτελέσματος. Γιατί ακριβώς εκεί είναι που έχω την αντίθεση μου με τα κόμματα μέσα στα Πανεπιστήμια. Ακριβώς εκεί υπάρχει το κλειδί το θεωρητικό και ιδεολογικό που διαφωνώ με τα κόμματα. Γιατί ενώ προχωράνε σε μια ανάλυση στο δια ταύτα η αλήθεια είναι διαφορετική. Στο δια ταύτα διαφωνώ. Λοιπόν σ' αυτά που είπατε πριν όμως το δια ταύτα δεν ήταν κατά

την γνώμη μου, θα μου επιτρέψετε να σας πω, συνεπές με την ανάλυση που κάνατε τώρα. Το λέω πολύ καλόπιστα. Και θεωρώ πάρα πολύ γόνιμη αυτή τη συζήτηση.

Π. Ρούνη: Ζήτησα κι εγώ το λόγο γιατί είδα ότι απασχόλησε πολύ την ομήγυρη εδώ το θέμα των άδειων αμφιθεάτρων κι εκτός απ' όλους τους λόγους που αναφέρθηκαν και είναι πολύ σημαντικοί θα ήθελα να πω κι ένα παράγοντα ακόμα που νομίζω ότι παίζει ρόλο. Νομίζω ότι η εκπαιδευτική διαδικασία έχει αποστεωθεί απ' το να αναφέρεται ή να συζητά και να γίνεται διάλογος μεταξύ δασκάλων και φοιτητών για όλες τις επιπτώσεις που έχει η τεχνολογία. Πολιτικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές. Παραδείγματος χάριν εγώ θα πω κάποιες εμπειρίες που έχω από την Σχολή των Μηχανολόγων που έχω σπουδάσει. Τι έχει παραπάνω να πάρει ο φοιτητής την ώρα της διδασκαλίας όσον αφορά π.χ. το μάθημα του κλιματισμού, αν εκείνη την ώρα ο ίδιος ο καθηγητής δεν δώσει κάποιες κατευθύνσεις ή ανοίξει κάποια συζήτηση ότι ωραία τα κλιματιστικά, καλά τα κλιματιστικά αλλά έχουν και κάποιες επιδράσεις βλαβερές για το περιβάλλον. Ή όταν π.χ. γίνεται το μάθημα των τηλεπικοινωνιών. Να αναφερθούν και να γίνει κάποια συζήτηση εκεί που υπάρχει διαπάλη και αντιπαράθεση των ιδεών, γιατί η κινητή τηλεφωνία μπορεί να έχει κάποιες αρνητικές επιδράσεις, βλαβερές για τον άνθρωπο. Δηλαδή δεν μπορεί να γίνεται διάλογος και επικοινωνία φοιτητών και δασκάλων γι' αυτά τα οποία ήδη είναι παγιωμένες επιστήμες. Θα γίνει σ' αυτά τα θέματα τα οποία υπάρχουν αμφισβητήσεις και νομίζω ότι έτσι θα περάσει κι η ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον και άλλα κοινωνικά ζητήματα σε όλους τους φοιτητές την ώρα που είναι ευαίσθητοι ακόμα στην μάθηση. Όταν τελειώνουν, μόνο όσοι έχουν ήδη μια συγκεκριμένη κατεύθυνση θα φτάσουν προς τα εκεί. Ευχαριστώ!

Η. Ζούβιας: Ήθελα να βάλω ένα μικρό σημείο που το θεωρώ πολύ σημαντικό σε σχέση με τα άδεια αμφιθέατρα. Το πρόβλημα ξεκινάει από το παιδί πριν καν πάει στο σχολείο, στο δημοτικό. Είχα κάνει μια μεγάλη μελέτη σε σχέση με τη ζωγραφική, που ζωγραφίζει. Το παιδί όταν είναι μικρό δεν ζωγραφίζει, γράφει. Γράφει ένα δικό του κόσμο και μόλις μπει στο δημοτικό του καταστρέφουμε αυτή τη μαγεία που έχει όλη αυτή η διαδικασία. Από κει ξεκινάει το πρόβλημα. Δηλαδή το παιδί από το νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο έχει καταστραφεί. Άρα μια πρόταση είναι να μη μιλάμε μόνο για Πανεπιστήμιο αλλά θα πρέπει να συνδεθεί αυτή η ιστορία και να προσθέσω ένα ακόμη και τελειώνω που είναι πάρα πολύ σημαντικό. Τα παιδιά ζούνε μία άλλη εποχή. Όσοι έχετε παιδιά θα ξέρετε ότι ξέρουν καλύτερα το κινητό σας απ' ότι το χρησιμοποιείτε εσείς. Τα παιδιά που μπαίνουν στα ΑΕΙ είναι οθονόπαιδα. Γνωρίζουν καλά και κάποια στιγμή θα ζητήσουν αυτά το λόγο από μας. Διότι έχουν τις πληροφορίες. Δυστυχώς δεν έχουν την παιδεία με την έννοια που την βάζει ο κ. Ρόκος, αλλά κάποια στιγμή θα τα βρούμε μπροστά μας. Είναι πολύ πιο ώριμα σε κάποια σημεία και θα διεκδικήσουν κάποια πράγματα πιο σύντομα από μας. Δηλαδή ίσως εμείς δεν θα μπορούσαμε να τα λύσουμε και τα παιδιά θα τα βρούμε μπροστά μας.

Ν. Ασπράγκαθος: Μια πρόταση θέλω να κάνω. Νομίζω ότι θα βοηθηθεί πάρα πολύ το Πανεπιστήμιο και η κοινωνία αν ανοιχτούμε στην κοινωνία όχι προσφέροντας μαθήματα δεξιοτήτων όπως είναι συνήθως τα προγράμματα που παίρνουμε. ή μεταπτυχιακά, ή οτιδήποτε, ή δια βίου μάθηση, αλλά άλλες σπουδές. Όχι σπουδές, μάλλον λάθος είναι η έκφραση. Μόρφωση της κοινωνίας. Δηλαδή να κάνουμε αυτά που είπε ο συνάδελφος προηγουμένως μέσα και από εφημερίδες. Μπορούμε να κάνουμε προγράμματα γενικής παιδείας πάνω στις επιστήμες για όποιον θέλει. Όχι για να πάρει πτυχίο να πάει να δουλέψει. Αλλά γιατί θέλει να μάθει κάποια πράγματα στη φυσική. Εγώ νομίζω ότι ελεύθερες σπουδές, όπως θέλουμε ας τις πούμε, απαντάω και σ' αυτό που είπε ο κ. Ζούβιας και νομίζω ότι είναι σημαντικό να το

δοκιμάσετε ως ΜΕ.Κ.Δ.Ε. εδώ. Για να φτιαχτεί μια άλλη, αν θέλετε, αντίληψη. Και όχι να βλέπουν οι Μετσοβίτες πόσοι καθηγητές θα 'ρθουνε, πόσα δωμάτια, πόσοι φοιτητές. Αν αυτό μπορεί να γίνει, να γίνει εδώ πειραματικά. Να το κάνουμε όλοι μας και χωρίς χρήματα. Χωρίς δίδακτρα και χωρίς να παίρνουμε κι εμείς επιπλέον αμοιβή. Ευχαριστώ!

Ε.Σιάνου: Λέω πολύς ο λόγος για τα άδεια αμφιθέατρα και πως θα πρέπει να τα γεμίσουμε -όχι ότι διαφωνώ ως προς αυτό- ένιωσα λίγο σαν να είμαι από άλλο πλανήτη. Είναι πάρα πολύ εύκολο, η εμπειρία η δική μου τουλάχιστον λέει είναι πάρα πολύ εύκολο να τα γεμίσουμε τα αμφιθέατρα. Τα γεμίζουν οι συνάδελφοι των οποίων η κατανομή των αξιολογήσεων των βαθμών είναι στραμμένοι όλοι προς τα δεξιά. Έτσι απ' το εννιά προς το δέκα μόνο. Σε αυτούς τα αμφιθέατρα είναι γεμάτα. Τουλάχιστον η εμπειρία η δική μου αυτό λέει. Αυτό όμως το ακροατήριο των φοιτητών δεν ξέρω αν ενδιαφέρεται για μάθηση έτσι όπως την προτείνει ο κ. Ασπράγκαθος με τον οποίο συμφωνώ απολύτως. Έχουμε καταλάβει πως σέρνονται οι φοιτητές να μπουν στα Πανεπιστήμια; Νομίζω ότι πρέπει να το δούμε αυτό κάποια στιγμή.

Φ. Πάκος: Εμένα η βαθμολογία, η μέση βαθμολογία είναι κάτω από το έξι. Έχω γεμάτο αμφιθέατρο. Ξέρετε γιατί; Γιατί παίρνουν παρουσίες.

Α. Κωσταρόπουλος: Μου επιτρέπεται ένα λεπτό; Ήθελα απλώς να συγχαρώ το ΜΕΚΔΕ, εσάς και τους συνεργάτες σας για τη διοργάνωση αυτού του Συνεδρίου. Πιστεύω ότι συμμερίζονται όλοι την άποψη αυτή.

Γ.Πετράκη: Εγώ δεν θα έπαιρνα τον λόγο, παρόλο που βρίσκω πολύ ενδιαφέρουσα αυτή τη συζήτηση αν δεν άκουγα απ' τον κ. Ασπράγκαθο -και αν παραμορφώνω αυτό που είπε και να με διορθώσει παρακαλώ- ότι θα πρέπει να σταματήσουμε να διδάσκουμε στο Πανεπιστήμιο δεξιότητες και κάτι άλλο. Εν πάση περιπτώσει ο κ. Ασπράγκαθος, θα μου επιτρέψει και θα μου επιτρέψετε κι εσείς να εκφράσω αυθόρμητα -και νομίζω ότι αυτό αποδίδει λίγο κι ένα ευρύτερο κλίμα που υπάρχει εδώ- ότι είμαστε λίγο στον κόσμο μας. Έχω την αίσθηση ότι όλη αυτή η συζήτηση αποδίδει ένα στίγμα λίγο έξω από αυτό που βιώνει η κοινωνία σήμερα ως πρόβλημα. Εγώ θα σας έλεγα κ. Ασπράγκαθε ότι αυτή τη στιγμή το Πανεπιστήμιο έχει ένα πρόβλημα σε σχέση με τη συνολική κοινωνική αναπαραγωγή. Και αυτό που λέτε, ενώ παραπέμπει σε μια ουμανιστική παράδοση, μένει να επαναπροσδιοριστεί σήμερα κάτω από τα νέα αιτούμενα. Επίσης επιτρέψτε μου να πω ότι σε πάρα πολλές από τις τοποθετήσεις υπάρχει ένας αναγωγισμός, θεωρητικός, ο οποίος γίνεται και πολιτικός αναγωγισμός και ο οποίος μας στερεί την δυνατότητα να ζήσουμε εδώ και τώρα, να απαντήσουμε εδώ και τώρα και να κάνουμε προτάσεις εδώ και τώρα. Και νομίζω ότι αυτό είναι ένα πολύ σοβαρό πολιτικό πρόβλημα που έχει και μια ταυτότητα Ευχαριστώ!

Α. Σιόλας: Κοιτάζτε παίρνω αφορμή από την τελευταία παρέμβαση. Έχω την αίσθηση ότι δεν έχουμε καμία επικοινωνία εδώ μέσα. Αναπαραγόμαστε διάφοροι Πανεπιστημιακοί, άλλοι με καλές προθέσεις, άλλοι με λιγότερο καλές κλπ. Ξέρετε δεν συζητά αυτά τα πράγματα η κοινωνία η ελληνική. Δεν τα συζητάει καθόλου. Εγώ δεν άκουσα τίποτα εδώ μέσα για τον εξωφρενικό θεσμό των Πανελλαδικών εξετάσεων που καταστρέφει τα παιδιά. Δεν υπάρχει σε καμία άλλη χώρα. Ξέρετε τι σκέφτονται οι γονείς οι έλληνες, όταν τα παιδιά τους γίνουν 14, 15 χρονών; Πως θα πετύχουν τις Πανελλαδικές. Αν έχουν 5 δεκάρες τα στέλνουν στην Αγγλία που είναι ισοτιμημένα και αξιολογημένα τα πιο πολλά Πανεπιστήμια και περνάνε και άλλα 4 ευχάριστα χρόνια ή στην Ιταλία σε ισοτιμημένα αξιολογημένα Πανεπιστήμια κλπ. Εμείς δεν λέμε κιχ για όλα αυτά, τα θεωρούμε όλα καταπληκτικά και αναπαραγόμαστε τώρα εδώ μέσα για να γεμίσουμε τα αμφιθέατρα κλπ. Φεύγω με

περισσότερη θολούρα από αυτή που είχα όταν ήρθα. Εγώ έθεσα ένα ερώτημα χθες. Έχουμε οραματιστεί κάποια κοινωνία και θέλουμε να ταιριάζουμε σε αυτήν την κοινωνία το Πανεπιστήμιο; Δεν πήρα καμία απάντηση. Το έθεσα στον κ. Καλιαμπάκο που νομίζω έκανε μία πολύ ολοκληρωμένη εισήγηση και θα τελειώσω με ένα χιουμοριστικό. Ξέρετε ότι αυτήν τη στιγμή υπάρχουν ισότιμα με τα δικά μας Ιδιωτικά "Πανεπιστήμια"; Αυτόν τον μήνα θα γίνουν ισότιμα με την οδηγία που θα εφαρμοστεί, τον Οκτώβριο και είναι διάχυτα στον ελλαδικό χώρο. Τα παιδιά δεν πηγαίνουν και το απαντάω και στον φίλο μου τον κ. Ζεντέλη δεν πηγαίνουν ούτε σε αμφιθέατρα ούτε σε τίποτα. Πηγαίνουν μία φορά το Σάββατο. Παίρνουν το διπλωματάκι τους πάρα πολύ ωραία, κάνει 13.000 ευρώ το πρώτο δίπλωμα, άλλες 12.000 ευρώ το δεύτερο δίπλωμα. Σ' αυτά στρέφεται η ελληνική κοινωνία, εμείς τα θεωρούμε αυτά ισότιμα γιατί έχουν την πατέντα από την Αγγλία από την Ιταλία, από την Γαλλία. Και η Σορβόννη ακόμα ψεύτικα πιστοποιητικά δίνει, για στην στρατολογία. Επειδή η στρατολογία έχει βάλει ένα κολπάκι ακόμη και η Σορβόννη το Paris 4, το Paris 5, το Paris 6, δίνουν χαρτί ότι τα μαθήματα στα συμβεβλημένα μ' αυτά Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών της Ελλάδας γίνονται έξω για να μπορέσουν τα παιδιά που είναι εδώ να πάρουν αναβολή απ' το στρατό. Τα ξέρετε αυτά; Κλείνουμε τα μάτια μας.

Δ. Ρόκος: Φίλτατε Άγγελε όχι μόνο τα ξέρουμε, αλλά τα συζητήσαμε πάρα πολύ εδώ μέσα από τον σου. Είναι πάρα πολύ θετικά αυτά που λες αλλά δεν ήσουν εδώ όταν τα συζητήσαμε. Άρα λοιπόν δεν πρέπει να μας εγκαλείς. Λοιπόν ξεκινάω από κάτι πρακτικό. Δίνεται σε όλους μας η δυνατότητα να επανεξετάσουμε τις εργασίες που υποβάλαμε κι αν θέλουμε να τις πλουτίσουμε, να τις τροποποιήσουμε κλπ. Θα πάρετε ένα e-mail σε δύο μήνες προθεσμία. Μέχρι να βγούμε στην γύρα για να ζητήσουμε λεφτά για να βγάλουμε τα πρακτικά. Υπήρξε μία πρόταση την οποία θα φροντίσουμε να την ικανοποιήσουμε. Μόλις θα είμαστε έτοιμοι θα τα κρεμάσουμε στο διαδίκτυο. Θα το κάνουμε πιο γρήγορα αυτό. Δεύτερο. Παράκληση θερμή. Το ΜΕΚΔΕ έχει κάνει 4 Συνέδρια και αυτό είναι το 5^ο. Έχει βγάλει πρακτικά 1000 τόσων σελίδων κλπ. σε ένα ή σε δύο τόμους. Μπορούμε να σας τα στείλουμε επειδή δεν τα εμπορευόμαστε με την εξής ωραία από τα αρχαία χρόνια πράξη ανταλλαγής. Μας στέλνετε τα συγγράμματα σας, μας στέλνετε άλλα βιβλία, μας στέλνετε πορίσματα ερευνητικών σας έργων και εμείς σας στέλνουμε τα πρακτικά. Στείλτε πολλά και θα πάρετε ένα. Δεύτερο. Ακριβώς επειδή είμαστε ένα ζωντανό Συνέδριο και δεν ξέρω γιατί θύμωσε ο φίλος μου ο Άγγελος, εγώ είμαι καταγοητευμένος από το γεγονός ότι η Ελίζα θα μου δώσει 2 ώρες από τον πολύτιμο χρόνο της για να συζητήσουμε επί του περιεχομένου και όχι επί των όρων, παρόλο που ο πλουραλισμός στο Μεταπτυχιακό μας Πρόγραμμα "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" επιτρέπει ακόμα και τη σφαγή. Επιτρέπει, με τον ασύδοτο πλουραλισμό του, ακόμα και τον Κ.Χατζημήτρο και την υπεράσπιση από μέρους του των αρχών της βιώσιμης δήθεν ανάπτυξης. Λοιπόν η παράκληση η θερμή είναι η εξής. Περιμένουμε προτάσεις από όλους, από τον καθένα ξεχωριστά. Να αξιοποιήσουμε αυτόν τον χώρο με ελεύθερα μαθήματα που είπατε. Με σεμινάρια, με συνεχιζόμενη εκπαίδευση σε λίγο καιρό θα είμαστε έτοιμοι απολύτως για να λειτουργήσει και η δεύτερη κατεύθυνση του Μεταπτυχιακού μας Προγράμματος εδώ. Πρόγραμμα. Τρίτο. Θέλω να παρακαλέσω να προτείνετε, αν θέλετε, όσοι θέλετε, θέματα για το επόμενο Συνέδριο. Ο Άγγελος γι' αυτό ακριβώς πρέπει να μη θυμώνει, είτε κάτι πολύ σημαντικό για το οποίο κάποιες νύξεις έκανα κι εγώ. Ότι ίσως πρέπει να αντιμετωπίσουμε μέσα από μελέτη τα πολύ μεγάλα προβλήματα της σημερινής ελληνικής κοινωνίας κι ένα από αυτά είναι αυτό που έθεσε. Η δραματοποίηση της πούμπε των εισαγωγικών εξετάσεων. Ότι ολόκληρες οικογένειες ζουν και πεθαίνουν για να σπουδάσει το παιδί τους στο Πάντειο

Πανεπιστήμιο, καθόλου δεν το απαξιώνω, ενώ είναι εξαιρετικός ξυλογλύπτης. Όταν υπάρχει ας πούμε Σχολή από ευεργέτη, δεν ξέρω αν είναι Ηπειρώτης, ο κ. Ζούβιας μπορεί να το ξέρει, στην Καλαμπάκα Σχολή ξυλογλυπτών με 12 υποτροφίες το χρόνο και 1 υποψήφιο. Δηλαδή όταν μιλάμε και θέλουμε να σεβαστούμε την παράδοση και τον πολιτισμό κλπ. θα πρέπει πρώτα πρώτα να ισοτιμήσουμε τη δουλειά του μυαλού και του χεριού. Και αυτό το πράγμα δεν το κάνουμε, γιατί πολλές φορές χανόμαστε σε αερολογίες. Και επίσης να γράψουμε σε εφημερίδες, σε περιοδικά. Τώρα βέβαια εκεί υπάρχει ένα τεράστιο πρόβλημα. Δεν πρέπει να γίνουμε μαϊντανοί των παραθύρων, ούτε να παίζουμε τα παιχνίδια των συγκροτημάτων. Μπορούμε να το κάνουμε αυτό στο διαδίκτυο. Στο διαδίκτυο μπορούμε να το κάνουμε. Έχει κι αυτή την θετική όψη η τεχνολογία. Λοιπόν πρόταση. Το επόμενο Συνέδριο μας θα γίνει, εμού συνταξιούχου, από τους νέους συναδέλφους, ο Τάκης θα τραβήξει πάλι τα ζόρια με την Έφη, την Τασία την Μίλλυ, τον Τάσο, τον Πωλ, τον σούπερ Πωλ και θα ετοιμάσουμε το επόμενο το 6^ο Συνέδριό μας. Και προτείνω να προτείνετε θέματα. Με μια όμως επαρκή τεκμηρίωση. Όχι έναν τίτλο. Με μια σοβαρή τεκμηρίωση. Και την τεκμηρίωση αυτή, προτείνω, διότι είναι πολύ ωραία τα λόγια και πολύ δύσκολο πράγμα η πράξη. Γιατί το προτείνετε αυτό; Σε ποιους προτείνετε να αποτείνεται. Θα πρέπει να δικαιολογήσετε ποιόν στόχο να έχει και που φαντάζεστε ότι θα μπορούσαμε δυνάμει να καταλήξουμε. Και αν τυχόν μπορούμε να καταλήξουμε κι εμείς σε ένα "προϊόν" όχι εμπορεύσιμο, όχι αγοράσιμο κι όχι κάλπικο, σε ένα προϊόν πολιτισμού και μόρφωσης, να το δώσουμε δωρεάν χωρίς πατέντα. Θέλω πολύ να με καπελώσει η Ελίζα. Θα μου δώσεις 2 ώρες για να μιλήσουμε επί του περιεχομένου; Καλή Αντάμωση σε 3 χρόνια! Και ευχαριστούμε όλους από καρδιάς. Χωρίς εσάς δεν θα γινόταν ένα τόσο καλό όπως είπατε Συνέδριο.